

J. Holy

ROMSDALS AMT.

BERETNING OM DEN ØKONOMISKE TILSTAND

ROMSDALSMUSEET

FEMAARET 1901—1905.

UTGITT AV

DET STATISTISKE CENTRALBYRÅA.

KRISTIANIA.

STEENSKE BOKTRYKKERI

1911.

Lok

330.94839 R

Ruthe

ROMSDALS AMT.

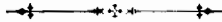
BERETNING OM DEN ØKONOMISKE TILSTAND

FEMAARET 1901—1905.

UTGIT AV

DET STATISTISKE CENTRALBYRAA.

ROMSDALSMUSEET

KRISTIANIA.

STEEN'SKE BOKTRYKKERI.

1911.

XV.

Romsdals Amt,

Beretning

om Romsdals Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1901-1905.

Indledning.

Administrativ Inddeling. I den administrative Inddeling er der skeet den Forandring, at S a n d e Herred (Søndmør) ved kongelig Resolution af den 25 Marts 1904 er delt i 2 Herreder: S a n d e og R o v d e, svarende til Sognene af samme Navn. - Videre er der ved kongelig Resolution af den 13 Februar 1905 oprettet, et nyt Lensmandsdistrikt, idet V o l d e n og U l s t e i n Lensmandsdistrikter er delt saaledes, at Ø r s t e n Herred fraskiltes V o l d e n Lensmandsdistrikt og V a r t d a l s s t r a n d e n Herred U l s t e n Lensmandsdistrikt, hvorefter de udskilte Herreder tilsammen danner et nyt, Ø r s t e n, Lensmandsdistrikt.

Ved Resolutionen, som traadte i Kraft ved Utgangen af 1905, er ingen Forandring skeet i den bestaaende Tinglagsinddeling.

Folkemængden. Amtets samlede Folkemængde udgjorde ved den almindelige Tælling i 1900 : 1 3 6 1 3 7 og ved Utgangen af 1905 ifølge det Statistiske Centralbyraas Aarbok 1 4 3 1 5 8, altsaa en Stigning i Femaarsperioden af 7 021. Disse Tal fordeler sig henholdsvis paa Landdistrikterne og Byerne saaledes :

Landsdele.	1900.	1905.	Stigning.
Landdistrikterne	110 621	114 223	3 602
Byerne	25 516	23 935	3 419
Tilsammen	136 137	143 158	7 021

I Landdistrikterne antages Stigningen at, være nogenlunde jevnt fordelt. Af Byerne har Aalesund steget fra 1 1 7 7 0 til 1 4 0 0 0, Kristiansund fra 1 2 0 5 0 til 1 3 1 0 0.

Naar Folkemængden ikke opviser en større Stigning, har dette sin væsentligste Grund i den store Udvandring, som i Femaaret har øget stærkt. Medens Antallet af Udvandrere i Perioden 1896-1900 udgjorde 2 649, gik det i 1901-1905 op til 5 3 6 9. Den allerstørste Del af Udvandrerne reiste til Amerikas Forenede Stater, dernæst til Canada. Fra Borgund, Volden og Ørsten i Søndmør drog en Del til Sydafrika. Den overveiende Del af Emigranterne var unge Folk i sin bedste Alder, saa den stærke Strøm over Havet, har medført en betydelig og høist uheldig Tapning af Distrikternes Arbeidskraft. Dette forværredes yderligere ved en ikke liden Tilflytning til Byerne, - særlig til Aalesund. Denne Bys Brand i 1904 medførte forøvrigt en foreløbig Forskyvning mellem By og Land, idet de Brandlidte i stor Udstrækning søgte Bolig i Landdistrikterne. Saaledes flyttede et par tusind Mennesker til Borgund. En Del søgte ogsaa til Skodje, Vatne, Søkkelven, Ørsten, Volden og Ulstein, men kun meget faa nedsatte sig for altid i Landdistrikterne, og ved Udgangen af 1905 var allerede paa det nærmeste normale Forhold atter indtraadt.

A. Landdistriktet.

1. Jordbrug og Fædrift.

Jordbruget. Antallet af særskilt matrikulerede Brug var ved Udgangen af 1905:

i Søndmør	6 594	Brug med Skyld	Mark 11 334.63
- Romsdal	3 870	- « - «	6 803.87
- Nordmør	4 518	- « - «	9 446.11
		Amtet	14 982 Brug med Skyld Mark 27 584.61.

Forøgelsen fra forrige Periode, Mark 0.86, skriver sig fra, at den enkelte Gaarde i Nordmør midlertidig tilstaaede Nedsættelse i Matrikelskylden ophørte i Løbet af Femaaret

Brugenes Antal var ved Udgangen af 1900:

i Søndmør	6 128
- Romsdal	3 541
- Nordmør	4 154
	Tilsammen 13 823

Forøgelsen er saaledes 1 1 5 9 Brug eller 8.4 Pct. mod 1 1 2 5 (8.86 Pct.) i forrige Femaar.

Af Forøgelsen falder paa:

Søndmør	466	eller	7.6	Pct.	mot	8.92	Pct.
Romsdal	329	«	9.3	«	«	10.00	«
Nordmør	364	«	8.7	«	«	7.81	«

i forrige Periode. Udparcelleringen har saaledes fremdeles fortsat med ganske stor Stigning For Søndmør Fogderi - hvor Udstykningen forøvrig er mest mærkbar i Ø-Distriktet - oplyses, at Stigningen i Borgund, Volden og Ørsten for en stor Del skyldes Udparcellering til villamæssig Bebyggelse omkring Aalesund og i Strandstederne Halkjelsvik og Ørstenvik.

Amtets Gjennemsnitsskyld pr. Brug var efter ovenstaaende Mark 1.84 mod Mark 2.18 ved forrige Periodes Slutning. Fogderivis var Gjennemsnitsskylden:

Søndmør	Mark	1.72	mod	Mark	1.86		
Romsdal	.	«	1.76	«	«	1.92	
Nordmør	.	.	«	2.09	«	«	2.27

Gjennemsnitsværdien pr. Skyldmark paa Amtets faste Eien- domme var ved Udgangen av 1905 Kr. 1 5 9 6.00 mod Kr. 1 4 5 9.00 i 1900 Gjennemsnitsværdien i Femaaret var Kr. 1 5 7 1.00 mod Kr. 1 4 0 3.00 og Kr. 1 3 1 3.00 i de to foregaaende Perioder, Gjennemsnitsprisen var (efter Salgene 1902-1906) i:

S ø n d m ø r Mark 1 5 4 7 (størst i Vannelven Tinglag Mark 2 059, mindst i Volden Mark 1 106).

R o m s d a l Mark 1 8 2 4 (størst i Bolsø Mark 2 232, mindst i Sund Mark 1 456).

N o r d m ø r Mark 1 5 6 7 (størst i Kornstad Mark 2 225, mindst i Surendalen Mark 1 202).

Jordbruget har i det her omhandlede Tidsrum fortsat i det samme gode Spor, hvorom den forrige Beretning kunde melde. Det maa saaledes siges i det hele og store at have gaaet jevnt fremover, om end ikke med sterke Skridt. Interessen har været stor og har været støttet af Amtets Landhusholdningsselskab, som med megen Energi har arbeidet for Jordbrngets Fremme over det hele Amt. Selskabets Indberetninger - indtaget for hvert Aar i Amtstingsforhandlingerne - bærer herom et godt Vidnesbyrd. Det arbeider bl. a. gennem en Række Underafdelinger - Landbrugs- og Kvægavlforeninger - hvis Tal i Femaaret steg fra 80 til 96. - Til Selskabets Virksomhed bevilgedes der af Amtstinget i 1900 Kr. 4 500.00 mod tilsvarende Statsbidrag og i 1905 Kr. 5 800.00 paa samme Maade. Selskabets og Underafdelingernes Gjerning har sat sig mange og glædelige Spor, som maaske mest har vist sig ved en omhyggeligere og kyndigere Behandling af Jorden. - Opdyrkning. af N y l a n d har i Femaaret ikke fundet Sted i saa stor Udstrækning, som man kunde ønske, - væsentlig fordi Vanskeligheden ved at faa Arbeidsfolk i Forbindelse med de høie Arbeidspriser har virket hemmende. Dertil kommer, at etpar daarlige Aar i Perioden tvang Gaardbrugerne til at indskrænke Udgifterne mest muligt. I enkelte Distrikter i R o m s d a l Fogderi (Neset, Eresfjord og Vistdalen) har endog Nydyrkingen været, i Tilbagegang sammenlignet med tidligere. Fra S ø n d m ø r oplyses derimod, at Rydning har fundet Sted i alle Herreder, - saaledes er i hvert af Herrederne

Herø, Sande, Ulstein ca. 500 Maal lagt under Plogen. I Ørskog og Søkkelven ca. 300-350 i hvert Herred, og i Borgund omtrent 150, men i Herrederne forøvrigt ikke saa meget som 100. Ogsaa i Nordmør Fogderi har en jevn, men ikke stor Nyrødning fundet Sted. Det kan i denne Forbindelse have sin Interesse at henlede Opmerksomheden paa Tabel 11 i den Officielle Statistik om Jordbrug og Fædrift i 1901-1905, hvor bl. a. ogsaa det Spørgsmaal er stillet: «Er meget Nyland opryddet i Femaaret ?» Spørgsmaalets procentvise Besvarelse med «Ja» er her opført med 29.1, medens den tidligere var oppe i 50. Forøvrigt maa det ikke oversees, at der mængstedes ikke har været lagt saa megen Vægt paa Nyrødning af Jord som paa at forbedre den allerede opbrudte, eksempelvis ved Grøftning og stærkere Gjødning. - Den naturlige Gjødsel har gennemgaaende været behandlet med større Omhu end tidligere; - der har efter alle Beretninger i denne Henseende været et absolut Omslag til det bedre at mærke. Der har stadig været vist Opsamlingspladsene for Gjødselen større Opmærksomhed, og ved Opførelsen af Fæhuse er det blevet Regel, at der sørges for afløbsfri Gjødselkældere. I denne Henseende antages de af Landhusholdningsselskabet ydede Bidrag til Anlæg og Istandsættelse af Gjødselpladse at have været til megen Nytte. Til dette Øiemed har der været opført Kr. 600.00 paa det aarlige Budget,. - Anvendelsen af kunstig Gjødning har steget, dog ikke meget, men synes stadig at tiltage. Det maa i denne Forbindelse nævnes, at Fiskeridistrikterne med Hensyn til Gjødningsstoffer er heldig stillet, idet Affaldet fra Fiskerierne finder fortrinlig Anvendelse hertil.

Forbruget af K r a f t f o d e r kan ikke siges at have været synderlig stort, - det anvendes mest i de magre Aar, medens det i de gode Aar kun har været lidet benyttet. Dog har der i Sammenligning med tidligere Perioder været en væsentlig Øgning. Indkjøbet af kunstig Gjødning og Kraftfoder har delvis været formidlet gennem de engere Foreninger og «de vestlandske Landhusholdningsselskabers Fællesindkjøbsforening», som for Romsdals Amts Vedkommende i Periodens første Aar havde en Omsætning stor Kr 11 095.00, der i 1905 var steget til Kr, 18 443.00. Tilslutningen har efter disse Tal at dømmes ikke været saa stor, som Saken utvilsomt fortjener. - Anskaffelse af L a n d b r u g s m a s k i n e r har øget sterkt, - ikke mindst som Følge af Vanskeligheden med at skaffe fornøden Arbeidshjelp. Slaamaskiner har været almindelig brugt selv paa mindre Gaarde, Hesteriver var ikke sjelden at se, og tidsmæssige Harve og Ploge har afløst de ældre.

Medens man i R o m s d a l Fogderi synes at have lagt lidt mere Vægt paa Kornavl, end man har gjort i en Aarrække, siden Meieribedriften tog Opsving, antages i S ø n d m ø r Agerbruget at have været i nogen Tilbagegang, idet den Mening har vundet Støtte, at Høavl og Potetesdyrkning passer bedst for Klimatet. Dertil kommer, at Høavl og den i Forbindelse dermed staaende Fædrift menes ikke alene at give større og sikrere Indtægt, men ogsaa lettere Udbytte i Kontanter. I N o r d m ø r antages Forholdet at have været omtrent uforandret.

H a v e b r u g e t i Amtet har ikke staaet høit, men Interessen har paatagelig været stigende - især for Dyrkning af Kjøkkenhavevækster. Dette skyldes ogsaa

for en stor Del Lanhusholdningsselskabet, som har begyndt at ofre Sagen større Opmærksomhed, og som bl. a. i 1905 afholdt et Kursus i Anvendelsen af Grønsager, der var besøgt af 22 Elever. Derhos meddeles fra Søndmør, at de forskjellige Foreninger til Fremme af Jordbruget og dets Binæringer har arbeidet ogsaa for Havedyrkning med det Resultat, at Anlæg af Haver har tiltaget over hele Fogderiet. - Klimatet hindrer vistnok i en stor Del af Amtet Dyrkning af Frugttrær, men paa den anden Side har Frugtavl været af noksaa stor Betydning i det inderste af Søndmør Fjorddistrikt - Norddalen, Sunnelven og tildels Stranden. - I Valdalen, hvor Sagen er længst kommet, er der Gaarde, som i gode Aar har kunnet paaregne flere hundrede Kroners Indtægt af Frugtavl. Femaaret var imidlertid meget uheldigt, da man kun i 1904 havde et Middelsaars Udbytte, medens de øvrige Aar var mere eller mindre mislykket. Bedre stillede det sig med *K j ø k k e n h a v e n*, idet Avl af Kaal, Gulerødder og Løg bragte pene Indtægter -- især i Ørskog, Stranden og Norddalen. Omkring Molde begyndte en ikke liden Dyrkning af Jordbær, som finder rask Afsætning bl. a. til de mange Reisende og Turistskibene. *B æ r s a n k n i n g* har ikke gjort nogen væsentlig Fremgang. Den væsentligste Grund har været Vanskeligheden af at faa Bærene solgt, idet Forbruget, i vedkommende Distrikter har været lidet og da der kun ganske undtagelsesvis har været Opkøbere, som har samlet større Partier til Forsendelse. I Valdalen (Norddalen) har der dog været sendt en Del vilde Bær til Aalesund og Bergen. Sammesteds har der ogsaa været drevet en Fabrik for Tilvirkning af Saft, ligesom Gaardbrugerne tilvirker almindelig Frugtvin af Ribs, Stikkelsbær og Solbær, men neppe noget nævneværdigt til Salg.

H ø s t u d b y t t e t har ifølge Lensmændenes og Fogdernes Indberetninger for det samlede Femaar været et godt, Middelsaar for *H ø e t s* og *P o t e t e r n e s* Vedkommende. Aarene 1901 og 1902 var vistnok ogsaa for disse Artikler - især for Høet - daarlige, men de efterfølgende tre Aar gav gennemgaaende over et Middelsaars Udbytte, - 1903 og 1904 tildels endog adskillig over. - *K o r n a v l i n g e n* har givet under et Middelsaars Udbytte. Ogsaa for Kornet var Aarene 1901 og 1902 meget daarlige for det hele Amt. For Søndmørs og Nordmørs Vedkommende karakteriseres 1902 endog som helt «mislykket». I sidstnævnte Fogderi maatte der saaledes ydes en Række Herreder Laan af Osterhauske Legat til Indkjøb af Saakorn. Dyrkningen af *T u r n i p s* var ikke almindelig men utvilsomt i Tiltagende. - Gjennemsnitlig har *M a r k e d s* priserne paa Produktionsstedet i Femaaret været pr. Hektoliter:

Rug	Kr.	8.37
Byg	-	8.08
H a v r e	-	6.10
Blandkorn	-	6.99
Erter	-	16.96
Poteter	-	3.34

Efter Landbrugsingeniørens Beregninger skulde Landbrugets Afkastning i Periodens sidste Aar udgjøre:

Hø	267 405	Ton til en Værdi	Kr. 13 370 000.00
H v e d e	29	Hl. - - -	450.00
Rug	650	. - - - -	5 500.00
Byg . . .	47 936	- - - - -	358 000.00
H a v r e . .	284 074	- - - -	1 562 000.00
Blandkorn	18 153	- - -	118 000 00
Poteter	479 666	- - -	1 622 650.00

Aarets samlede Grødes Værdi ca. Kr. 17 000 000.00.

I Forhold til et Middelsaar viser efter dette Høavlingen et, Overskud 40 790 Ton (2 Mill. Kr.), Poteterne Overskud 39 600 Hl. (Kr 150 000.00), Havre Overskud 2 800 Hl. (Kr. 15 000.00). De øvrige Kornarter et Underskud af Kr. 10 000 00, hvorefter der skulde være et Overskud af ca. 2 Mill. Kroner over et M i d d e l s a a r = 15 M i l l i o n e r K r o n e r.

F æ d r i f t e n i Forbindelse med Jordbrnget er uden Sammenligning Amtets vigtigste Næringsgren. Kun i ganske enkelte Herreder som Sande og Herø kan maaske Fiskeriet ansees for at være vigtigere. Det lille Herred Grip (med ca. 200 Mennesker) er i en Særstilling, idet herfra udelukkende drives Fiske. - Fædriften har i Femaarsperioden været den Gren af Jordbrnget, som har paakaldt størst Opmærksomhed, og den har derfor over det hele Amt gjort ganske væsentlige Fremskridt. For en stor Del skyldes dette de mange Kvægavlsforeninger, som har faaet Fodfæste i Amtet. Kvægslaget har i stedse større Udstrækning været søgt forbedret og der har været iagttaget en tidligere lidet almindelig Planmæssighed ved Tillæg af Avlsdyr. Fodringen har gennemgaaende været i Bedring, og det er paatageligt, at Befolkningen har faaet Øinene op for, at kraftig Fodring lønner sig, og at det er af Betydning, at der fodres jevnt, Aaret rundt. Anvendelsen af Kraftfoder - baade hjemmeavlet (Mel, lidt Turnips) og indkjøbt (Bomuldsfrømel, Linkagemel) - har derfor været i jevnt, omend - som foran nævnt - svagt Stigende. Dog er der endnu langt igjen, før Kvægets Behandling kan siges at indtage et rationelt Standpunkt med Hensyn til Behandling, Fodring og Melkeafsætning. Saaledes har i Femaaret Fodringen fremdeles været i stor Udstrækning for lidet jevnt, - tildels ogsaa for knap. Dette har maaske især gjældt Distrikter med Fjeldbeite, hvor Gaardbrugerne let ligger under for den Fristelse at sætte flere Kreaturer paa Vinterfoder end tilbørligt for desmere at kunne udnytte Sommerens gode Beiter. Paa den anden Side melder Fogden i Søndmør, at Fjeldbeitning almindelig er ophørt i Skodje og Vatne, hvilket han mener vil vise sig heldigt i flere Henseender. I visse Herreder - tilføier Fogden - samt paa Øerne, hvor Kreaturerne holdes gaaende ved Gaarden Aaret rundt, staar Melkeafkastningen i Søndmør forholdsvis høiest pr Ko. Forøvrig har Sæterbruget været omtrent uforandret, - muligens lidt mindre. Saaledes melder Lensmanden i Bolsø, at det dersteds har været, i Aftagende, hvilket formentlig har sin naturlige Forklaring i den rige Anledning, som dette Distrikt har til fordelagtig Af-sætning af Fjøsets Produkter i Turistscesonen. - Om Sæterbruget i Nordmør meddeler Fogden, at man fremdeles har lidt under den gamle Ordning, at Udbyttet af Husbondens og hver enkelt Husmands Kjør maa holdes særskilt, for sig.

Er der f. Eks. 5 Husmænd paa Sæteren, maa Budeien holde seks Melkehusholdninger med særskilt Tilberedning af Smør og Ost, - Det hele S t e l m e d F j ø s e t og Kreaturerne har gjort Fremskridt, særlig med Hensyn til Renslighed og Behandling af Produkterne. Det er væsentlig Meierierne og disses strenge Krav, som har vakt Sansen for større Omhu og Properhed. Imidlertid var der ogsaa paa dette Punkt nieget, der ikke var, som det burde være, og der var langt igjen, før Tilstanden kunde siges at, være fuldt tilfredsstillende. - S u l t e f o d r i n g har yderst sjelden forekommet.

Medens Melkeudbyttet i Femaaret 1896-1900 gjennemsnitlig for Amtet udgjorde 955 Liter pr. Ko og for de mere fremskredne Gaardbrugere 1 282 Liter, var de tilsvarende Tal i 1905 steget til 987 og 1 364.

Fogderivis stiller Tallene sig saaledes :

	1896-1900.	1905.
Søndmør	853-1194	894-1326
Romsdal,	925-1208	925-1 138
Nordmør,	1 088-1 448	1190-1607

Efter dette skulde Melkeproduktionen i Romsdal Fogderi dels staaet stille, dels været i Tilbagegang, hvilket imidlertid synes paafaldende, naar hensees til den ifølge den Officielle Statistik anvendte Fodermængde, bl. a. af Kraftfoder. Jeg er derfor - i Overensstemmelse med Udtalelser i de to sidste Femaarsberetninger -- tilbøielig til at antage, at der maa foreligge mindre korrekte Op-gaver. Det er jo i det hele lidet sandsynligt, att Udbyttet under de i Femaarsperioden raadende Forhold skulde gaa tilbage. - I de to andre Fogderier har Fremgangen været tilfredsstillende. Nordmør staaer, som det vil sees, fremdeles som en smuk Nr. 1.

Meieribedriften har været i sterk Tilbagegang. Medens der saaledes i 1901-1905 alene oprettedes 5 nye Meierier, nedlagdes der hele 41. Det samlede Antal udgjorde derefter ved Femaarsperiodens Udløb 134 med en udveiet Melkemængde i 1905 af ca. 16 Millioner Kilo og en Produktion af 563 000 Kilo Smør. Romsdals Amt har saaledes indtil den Tid holdt sig som det mest smørproducerende af Landets Amter. Sterkest har Tilbagegangen været i Søndmør Fogderi, hvor Antallet i Perioden gik ned fra 80 til 63. Grunden til Nedgangen er vistnok at søge i, at der i den Blomstringsperiode, som Meierierne havde i Nittiaarene, anlagdes for mange og som Følge deraf for smaa Meierier med for liden Tilgang paa Melk. Driftsomkostningerne blev derved uforholdsmæssig store, og den Opfatning har mere og mere gjort sig gjældende, at Udbyttet ikke har været tilfredsstillende, - sarlig naar Omkostningerne med Melkens Transport tages i Betragtning. Disse spiller jo i dette Amt med de lange Afstande fra Grænd til Grænd og de ofte vanskelige Samfærdselsforhold en væsentlig Rolle. I Erkjendelsen af, at mange af Meierierne har været for smaa, gjordes der flere Forsøg paa Sammenslutning til større, men kun i de sjeldneste Tilfælde med noget heldigt Resultat. - Distrikterne omkring Byerne finder naturligvis en fordel-

agtig Afsætning af sin Melkeproduktion i disse. Samtidig med Meieridriftens Indskrænkning har imidlertid Gaardbrugernes egen Produktion af Smør øget, og dettes Kvalitet er efter, hvad man lærte af Meierierne. blevet saa god, at det sælges til tilfredsstillende Priser, -- væsentlig til Amtets Byer. - I Søndmør har der flere Steder været dannet saakaldte «Smørlag», hvor flere - særlig mindre - Gaarde slaar sig sammen og i Fællesskab tilvirker og sælger sit Smør. Det hænder ogsaa, at Smørret efter delvis at være bearbejdet paa Gaarden sendes usaltet til Meieriet for at undergives videre Præparation. - Meierismørret har for den væsentligste Del været eksporteret til England. Noget har ogsaa været solgt til Bergen og Østlandet, specielt til Kristiania. Befolkningen brugte selv i stor Udstrækning Margarin. - Udførselen af Smør til Udlandet har udgjort:

Aar.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Tilsammen
	Kg.	Kg.	Kg	Kr.
1901.....	66 040	119 275	198 420	383 735
1902.....	57 910	104 700	174 910	337 520
1903.....	57 560	80 150	144 830	282 540
1904.....	70 710	81 650	171 450	323 810
1905.....	62 900	80 350	172 080	315 330
Tilsammen	315 120	466 125	861 690	1 642 935

O s t e p r o d u k t i o n e n var uden Betydning over det hele Amt. Ved Meierierne foregik ikke nogen nævneværdig Ystning. Levrandørerne erholdt i Almindelighed den skummede Melk tilbage. Den Ystning, som har foregaaet, har væsentlig været til eget Brug.

H e s t e o p d r æ t t e t har i Femaaret gaaet jevnt fremover i hele Amtet, idet Priserne gennemgaaende har været gode og derved givet Sagen et godt Fremstød. Interessen for Opretholdelse og Forbedring af den udmerkede Fjordrace har - især i de to sydlige Fogderier - været levende og har med Held været støttet ved en Række Udstillinger samt ved Indkjøb - ved Stats- og Amtsbidrag - og ved Udstationering af første Klasses Hingste Specidt paa Søndmør har Hesteavlens spillet en ikke ubetydelig Rolle, idet der derfra har været udført mange Heste Dette var især Tilfældet i Herrederne Norddalen, Stranden, Søkkelven og Volden.

S a u e a v l e n har i Amtets fleste Herreder været i tildels sterk Udvikling. Den ganske betragtelige Nedgang i Antal af Dyr, som fandt Sted i Aarene 1875 - 1900, er ikke alene stanset, men en ganske væsentlig Forøgelse antages at have indtraadt. Dertil kommer, at der har været lagt an paa bedre Racer, saa

Dyrene har større Værdi end tidligere. Det er især Cheviotfaar, som har vært benyttet til Avlsdyr, men ikke sjelden paatræffes ogsaa Dyr af Blackface-racen. Det største Antal har været holdt, i Ø-Distrikterne, hvor den milde og fugtige Vinter tillader Dyrene at gaa ude Aaret rundt. Det er ogsaa her, Interessen for Saueavlen har været størst.

G j e d e h o l d e t har været omtrent uforandret - kanske i nogen Tilbagegang. Fra Frænen (Romsdal) meldes dog, at Antallet af Gjeder øges Aar for Aar. Nogle Gjedeysterier, saaledes 2 i Aure, sees at have været lønnende.

S v i n e a v l e n synes at have havt vanskeligt for at tage Fart, uagtet de opnaaede Fleskepriser har været gode. En Del har vistnok været produceret til Salg - væsentlig til Amtets Byer, men ogsaa noget til fjernere Steder som Bergen og Kristiania. Det har dog hovedsagelig været til Tilfredsstillelse af Husbehovet, Svineavlen har været drevet. Naar den Stigning i Interessen for Svineavl, som omtaltes i forrige Femaarsberetning, saaledes ikke har holdt sig, kan dette maaske staa i Forbindelse med Nedgangen i Meieribedriften og den deraf følgende mindre Adgang til at benytte den skummede Melk som Svinefoder.

F j æ r f æ d r i f t e n, der indskrænkede sig til Hønseavl, har ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring. Der var vistnok Høns paa de fleste Gaarde, men Driften var lidet rationel, og det økonomiske Udbytte neppe synderlig stort, om der end har været solgt ikke saa lidet - ikke alene til Amtets Byer, men ogsaa til Bergen fra den sydligste Del af Amtet.

2. Skogdrift.

Som bekjænt, er Romsdals Amt for den væsentligste Del meget skogfattigt. - Øerne er omtrent træbare og inde i Fjorddistrikterne er det kun de færreste Herreder, som har Skoge af nævneværdig Udstrækning. I Søndmør Fogderi er det saaledes alene Skodje Herred, som har saapas Skog. at den kan forsyne Befolkningen med tilstrækkeligt Bygningstømmer. I Romsdalen leveres en Del Rundlast og Sagtømmer fra Eid, Veø, Nesset, Bolsø, Vestnes og Sylte, men dette sker kun i lidet Omfang, og de øvrige Herreder maa kjøbe Tømmer. Større Rolle spiller Skogdriften i Nordmør Fogderi, hvor flere Herreder har adskillig Omsætning af Skogsvirke, - saaledes Surendalen, Rindalen, Sundalen, Øksendalen, Stangvik (Todalen) og Tingvold. Tømmeret sælges her dels rundt og dels paa Roden samt for en mindre Del som Skurlast (Bord og Planker). I enkelte Herreder - saaledes Surendalen, tildels Tingvold og Strømsneset - opnaaes det bedste Udbytte af Skogprodukterne ved Forarbeidelse af Fiskekasser, for hvilke Behovet er stort. - Skogen bestaar overalt af Furu og Birk. Af den sidste erholdes en betragtelig Indtægt ved Salg af V e d - især til Byerne. Der opnaaes høie Priser, som i Femaaret var jevnt stigende, om de end ikke gik op over de i forrige Beretning anførte. M a k s i m u m s noteringer, som for Søndmør

var sat, til Kr. 15.00, Romsdal Kr 13.00 og Nordmør Kr. 13.50, alt pr. Meter-favn (Længde 30 Cm.). Det er vel endog et Spørgsmaal, om ikke Birken ved sin hurtige Vækst og de gode Priser, som opnaaes, giver et ligesaa fordelagtigt Udbytte som Furuen. I ethvert Fald maa man være fuldt ud enig med den i Femaaret fungerende Amtsskogmester, naar han i sin Indberetning for 1904 udtaler sin Beklagelse over, at Birkeskogen endog i skogfattige Egne ligefrem er Gjenstand for Mishandling, dels ved Næverflækning, dels ved Løvflugst og Risbrud.

Ogsaa i heromhandlede Periode har - særlig i Romsdal Fogderi - H a s s e l e n givet adskillig Indtægt ved Oparbeidelse til Tøndebaand.

Ved Femaarets Udløb var der ingen Skogvedtægter i Henhold til Lov 20de Juli 1903, hvad der jo ogsaa synes at tyde paa liden Forstaaelse af Skogens Betydning og svag Interesse for dens Bevaring.

Naar saaledes, som nævnt, Amtet maa betegnes som skogfattigt, er det saameget mere beklageligt at maatte berette, at Skogen i Femaaret yderligere er gaaet tilbage, og dette gjælder desværre med faa Undtagelser det hele Amt. Kun for Herrederne Surendalen, Ulvundeidet, Øksendalen og Rindalen, alle i Nordmør, oplyses det, at Skogen ikke er gaaet tilbage, medens det modsatte har været Tilfældet i de øvrige Herreder, som har Skog tilsalgs. Imidlertid antages det, at Tilbagegangen ikke har været saa stor i sidste Femaarsperiode som i den forudgaaende. Dette har sandsynligvis bl. a sin Grund i, at Gaardbrugerne har havt ikke saa lidet af Gaardsprodukter at sælge - Smør, Kjød, Flesk - og paa disse har opnaaet høje Priser.

Det vilde saaledes være et yderst trist og nedslaaende Billede, som maatte tegnes af Skogdriftens Stilling i Amtet, i Femaaret, hvis man ikke paa den anden Side netop fra denne Periode kunde melde om Lyspunkter, som synes at varsle om et Vendepunkt i Opfatningen af Skogens Betydning. Fra alle Hold meldes der nemlig om vaagnende eller stigende Interesse for Skogen og dens Bevaring og end mere for dens Forøgelse og Fornylse. Dette skriver sig utvilsomt fra det store og energiske Arbeide, som har været udøvet til Skogsagens Fremme. Allerede i 1894 dannedes det i forrige Beretning omtalte «Romsdals Amts Skogplantningsselskab», som begyndte sin Virksomhed i 1895, men kun med temmelig indskrænkede Midler. Nogen større Fart fik Selskabet først, efterat «Det norske Skogselskab» i 1898 havde begyndt sin storartede, velsignelsesrige Gjerning. Amtsselskabet, indmeldte sig samme Aar i dette som Underafdeling. Disse Foreninger har aabnet Folks Øine og har vakt en stærkt udbredt, levende Interesse, som igjen har medført Dannelsen af Underafdelinger, Ungdomslag m. v. Disse har saa omsat Interessen i Gjerning ved Plantninger, Grøftninger og en mere rationel Skogkultur i det Hele. Det var imidlertid ikke til at undgaa, at dette begyndende Arbeide maatte blive noksaa planløst og i mange Henseender famlende og forsøgende. Man savnede en ledende Haand og en Mand, hvis Gjerning skulde være udelt at arbejde for Skogsagen i Amtet. Dette stod allerede tidlig klart for Amtets Plantningsselskab, som derfor med Styrke sluttede sig til Norske Skogselskabs Anmodning til Amtsmnden om Oprettelse af en Amtsskogmesterpost Amtmanden anbefalede ogsaa varmt Oprettelsen af en saadan og foreslog for Amts-

styret i 1901 at bevilge en passende Løn. Forslaget -- forøvrigt med reduceret Løn - opnaede først Aaret efter tilstrækkeligt Stemmetal, og Posten blev saaledes besluttet oprettet, i 1902. Dette Skridt har vist sig at have været af megen Betydning for Skogsagens Fremme, og mange og gode Spor har Skogmesterens Virksomhed sat sig. Dennes Indberetninger Aarene 1903 - 1905 (indtaget i Amtstingsforhandlingerne) viser, hvor paakrævet en Foranstaltning som den trufne var. «Privatskogene maa vistnok» - heder det i Beretningen for 1904 - «kunne siges at være i stærk Tilbagegang. Der hugges for nieget, men det værste er, at der ikke hugges paa saadan Maade og med det for Øie, at der kommer Eftervækst igjen.» Han foretog mange og lange Reiser i det udstrakte Amt og virkede ved Foredrag, Veiledning i Marken og paa forskjellige andre Maader og, som nævnt, med tilfredsstillende Resultater.

I Femaaret har der været udplantet følgende Antal Planter:

1901.	346 295	
1902	468 716	
1903	ca. 400 000.	(Nøiagtig Opgave mangler.)
1904..	373 000	
1905	416 508	

2 004 519 eller tilsammen med rundt Tal 2 M i l i o n e r Planter mod i det foregaaende Femaar 8 0 0 0 0 0.

R o m s d a l s S k o g f o r v a l t n i n g har havt under Forvaltning 22 Embeds-gaardsskoge med samlet Areal: 6 038 Hektar produktiv Skogmark og 2 264 Hektar uproduktiv Skogmark,

Disse Skoges Værdi har uanset Brugsrettighederne været anslaaet til Kr. 5 2 2 0 0 0.00. Indkjøbte særskilt matrikulerede Statsskoge var 6 i Romsdal Fogderi og 32 i Nordmør med samlet Areal: 6 443 Hektar skogbærende Mark og 1 917 Hektar uproduktiv Mark. Den samlede Kjøbesum for disse Skoge var Kr. 270 980.00.

Driften af Oplysningsvæsenets Fonds Skoge i Femaaret viste:

	Indtægt.	Udgift.	Netto.
1900/1901..	Kr. 1 492.00	Kr. 196.00	Kr. 1 296.00
1901-1902.	- 3 438.00	- 1 665.00	. 1 773.00
1902/1903	2 148.00	- 153.00	- 1 995.00
1903/1904	- 1 613.00	- 98.00	- 1 515.00
1904/1905..	- 1 999.00	156.00	1 843.00

eller tilsammen Kr. 8 422.00 netto.

Driften af Statsskogene:

	Indtægt.	Udgift.	Netto.
1900/1901..	Kr. 2 870.00	Kr. 1 037.00	Kr. 1 832.00
1901/1902.	- 1 995.00	. 1 801.00	- 194.00
1902/1903.	- 2 150.00	- 530.00	- 1 569.00
1903/1904.	- 1 372.00	. 1 080.00	- 291.00
1904/1905	1 157.00	- 917.00	- 240.00

eller tilsammen Kr. 4 126.00.

Derhos er der til de Brugsberettigede leveret i Oplysningsvæsenets Skoge for Kr. 30 796.00 og i Statsskogene for Kr. 2 577.00.

Molde P l a n t e s k o l e har i Femaaret solgt 2 502 091 Stkr. Planter med et Nettooverskud Kr. 1 6 10.00.

3. Bergverksdriften

har vedvarende været uden nævneværdig Betydning for Amtet. I Søndmør Fogderi har der ingensomhelst saadan Drift været, saa de i forrige Femaarsberetning omtalte Forsøg paa at udnytte den dersteds forekommende Jernmalm fremdeles har været stillet i Bero, - Fra Romsdal meldes om den - ligeledes i forrige Beretning nævnte - «Rødsand» Jerngrube i Nettet, at den ogsaa i denne Periode har været i Drift, men kun af og til og i liden Maalestok. Der har dog stadig gaaet Rygter om, at der var Folk, som havde sin Opmerksomhed henvendt paa denne Grube. Fra Nettet meddeles videre, at der i den saakaldte «Heimdal» de sidste Aar af Femaaret har været Førsøgsdrift efter Jernmalm, - angivelig for Hr. Konsul Perssons Regning Ogsaa en norsk Borger erholdt Udmaal sammesteds, uden at det ledede til nogen Drift. - I Nordmør har Driften været fortsat i de tidligere omtalte Averøens Kobbergruber, men kun med nogle faa Mand, indtil den ganske indstilledes. Paa samme Maade har det gaaet med den paa-begyndte Drift efter Kobber i «Inderdalen» i Uvundeidet Herred. De gamle før i Tiden drevne Kobbergruber i Sundalsfjeldene holdtes delvis i Frist. Derhos er der i Sundalen skjærpet mange andre Steder, ligesom der i Rindalen har været skjærpet nogle Kobber- og Jernmalmanvisninger, hvoraf enkelte ligger under Frist.

4. Fabrik- og Industrianlæg

har ikke spillet nogen fremtrædende Rolle i Femaaret, men er dog enkelte Steder ikke uden adskillig Betydning. Saaledes har i S ø n d m ø r Fogderi Tekstilindustrien taget Opsving, idet der i Borgund har været i Drift 2 Uldvarefabriker, som har beskæftiget 76 Mænd og 158 Kvinder. Endvidere dreves i Volden et Uldspinderi og i Ørsten et lignende samt et Væveri. - Af andre Fabriker er at nævne en Snørre-, Not- og Garnfabrik i Borgund, som har skaffet 55 Arbeidere Syssel-sættelse. -- I Volden har et Metalstøberi beskæftiget ca. 20 Mand. - I Ulstein har en Guanofabrik været i Drift med en aarlig Produktion af ca. 6 000 Sække, som eksporteredes til Hamburg. Raastoffet hentedes tildels fra Lofoten. - I Ørsten var der en Del Garverier samt et Par Farverier, - i Søkkelven ligeledes nogle Garverier. I Volden og Ørsten arbejdede et Par Bogtrykkerier. Kaffekværnfabrikken i Tenfjord har fremdeles været i Virksomhed, men befrygtes at have haft vanskeligt, for at klare den udenlandske Konkurrence - Branden i Aalesund bevirkede, at de 2 Kalkværk i Rovde fik en særdeles god Afsætning. Det samme var Tilfældet med tvende Teglværk i Søkkelven, fra hvilket

Herred der ogsaa førtes betydelige Mængder Sand til Byggevirksomheden i Aalesund. Branden medførte ogsaa midlertidig Drift af en Del Stenbrud paa Nørvøen i Borgund. -- I en Flerhed af Herreder (Sande, Herø, Ulstein, Borgund, Haram) var der en Del Tranbrænderier, - væsentlig producerende Medicintran af Torskelever. I Borgund har der ogsaa været Bottlenoseoliedamperi.

I R o m s d a l Fogderi har Hovdenaks Stolefabrik i Bolsø været det største industrielle Anlæg. Produktionen omfatter ikke alene Stole, men allehaande Møbler, som finder Afsætning over det hele Land. Omsætningen har i Femaaret været øgende. - I Bolsø har ligeledes Molde Tændstikfabrik været i Drift væsentlig med Produktion af Sikkerhedsstikker. Fabriken eiedes af et Aktieselskab, men har vistnok været til liden Glæde for Aktionæerne. Den har efter Femaarsperiodens Udløb stanset sin Virksomhed. Af andre Fabrik anlæg kan nævnes: Nes Teglværk i Grytten og Stensaa Teglværk i Veø samt diverse Sagbrug, hvoriblandt som de største Floviks Dampsag i Veø og Olaf Aarseths Vandsag. Derimod maatte et Par af de større Sagbrug i Veø ophøre med sin Virksomhed. I Nesset har en Kassefabrik været i Drift for Regning af et Kristiansundsfirma, som formentlig for den allervæsentligste Del har brugt Produktionen selv. - I Romsdal Fogderi - særlig i Bolsø og Vestnes - har Skibsbygning ved flere mindre Skibsværft været af adskillig Betydning, idet der har været, livlig Efterspørgsel efter mindre Skrog til den stadig stigende Motorbaadflaade. En lignende Virksomhed har ogsaa fundet Sted i Volden (Birkedalen) samt i Tingvold, Strømsneset, Halse og Surendalen.

I N o r d m ø r Fogderi har Fabrikdriften i Femaaret, været rammet af tre Ildebrande, idet Aktiemøbelfabriken i Stangvik nedbrændte i 1903, Vaagsø Guanofabrik i Eide samt Nordmør Dampsag og Høvleri i Tingvold i 1904. Den første, som forøvrigt bestyres i Kristiansund, er gjenopført, medens de to andre ikke har været sat i Drift paany. Ellers har Fabrikdriften i dette Fogderi ikke undergaaet væsentlige Forandringer fra forrige Femaarsberetning. Fabrikerne antages - i ethvert Fald i den sidste Del af Perioden - at have været, jevnt godt beskæftiget De har omfattet flere Sagbrug, Tøndefabrik, et Par Guanomøller, en Uldvarefabrik og en Møbelfabrik. I en Særstilling staar følgende større Anlæg, som er beliggende i Fogderiet, men i Kristiansunds Nærhed og knyttet til denne By: Dale Brug og mekanisk Verksted, Rena Sagbrug, Johnsens Tønde og Kassefabrik og samme Firmas Guano- og Limfabrik.

5. Binæringer.

H u s f l i d e n har ogsaa i indeværende Femaarsperiode staaet lavt, og den Tilbagegang, som antydedes i forrige Beretning, maa vistnok betragtes som et trist Faktum i Sandmør og Nordmør, medens Forholdene i Romsdalen antagelig har været omtrent uforandret. Naaar Trafiken har havt saa vanskeligt for at faa større Fart, har dette vistnok dels havt sin Grund i det stigende Antal Haand-

værkere, -- dels den lette Adgang til at faa kjøbt, hvad der trænges af Husgeraad m. v. til rimelige Priser, - dels - og det er kanske den væsentligste Grund -, at der holdes mindre Tjenerhjælp end tidligere. - Den Husflid, som udøves omfatter væsentlig Forarbeidelse af Klæder og Redskaber til eget Brug samt i Fiskeridistrikterne Garn og Fiskeredskaber. Rent undtagelsesvis har der været berettet om en Grænd i Grytten, som i større Udstrækning forarbejder simple Trævarer til Salg ved Husflidsforeningen i Kristiania.

J a g t e n har ikke spillet nogen synderlig stor økonomisk Rolle, men Indtægten antages at have været jevnt stigende. Det er væsentlig Ryper, Storfugl og Trost samt Harer, som har været Gjenstand for Jagt og Fangst. - Renen har været totalt fredet det hele Femaar. Ogsaa Hjorten har været totalt fredet i flere Herreder. Hvor Jagten paa dette Vildt har været tilladt, har den for den største Del været bortforpagtet. Hjortebestanden formenes at have været i adskillig Stigning.

Antallet af de i Femaaret, i Romsdals Amt f æ l d e d e R o v d y r o g R o v f u g l e, for hvilke der har været udbetalt Premie, vil fremgaa af efterfølgende Opgave :

A a r .	Bjørn.	Ulv.	Jerv.	Gaupe.	M a a r	Oter.	Ræv.
1901	4		-	-	159	289	487
1902	9				221	275	591
1903	7			-	140	199	459
1904	5	-	1	-	186	295	682
1905	5	1	3	1	185	262	726
1901-1905.....	30	1	4	1	891	1 320	2 945

A a r	Ørn.	Hønsenhøge	Rypefalk.	Vandre. falk.	Hubro.	Spurve- høg.	Lom
1901	40	208	14	12	48	371	460
1902	45	245	37	22	53	536	364
1903	41	246	137	19	80	636	281
1904	31	197	33	14	81	409	282
1905	45	179	17	13	70	467	282
1901-1905	202	1 075	238	80	332	2 419	1 669

T u r i s t t r a f i k e n har været jevnt og sterkt stigende i større Dele af Amtet, - særlig i Hjørundfjord, Sunnelven og Ørskog i Søndmør Fogderi samt Vestnes og Grytten i Romsdal. Det er utvilsomt, at Turisterne bragte mange Penge i Omløb, og at der indkasseredes betydelige Beløb for Skydsbefordring m. v. Men der udtales en vistnok berettiget Frygt for, at det endelige Udbytte ikke har staaet i Forhold hertil. For det første har der vistnok været nedlagt uforholdsmæssig store Kapitaler til Anlæg af Hoteller, som ikke har seet sig istand til at give et rimeligt Udbytte dels paa Grund af den korte Sæson, som allerhelst kan sættes til 3 Maaneder, dels fordi der har været skarp indbyrdes Konkurrence og endelig fordi Turiststrømmen stadig mere og mere benytter sig af de saakaldte «flydende Hoteller». Disse Passagerer bor for det meste ombord og nyder sine Maaltider der. - Hvad Indtægterne af selve Skyds t r a f i k e n angaar, saa formenes den heller ikke at have givet noget helt tilfredsstillende Resultat, baade fordi den var uden enhver Organisation og saaledes uden ethvert Samarbejde, og fordi den kun var ubetydelig og lidet effektiv Kontrol underkastet. Mangelen paa Organisation medførte, at der ikke var nogen Oversigt over Forholdet mellem «Efterspørgsel og Tilbud», saaledes at der paa de større Anløbssteder jevnligen fremmødte et større Antal Folk og Heste, end der var Behov for. Dette medførte en paagaende og for de Reisende høist generende «Kaprings» med uvittig Konkurrence og urimeligt Nedslag i Kjørepriser. Endelig maatte naturligvis en hel Del reise hjem - ofte lange Veie - med uforrettet Sag, med en bortkastet Dag uden nogensomhelst Fortjeneste, for ikke at tale om det Tab af Folke- og Hestehjælp, som Gaardsdriften led paa en Tid, da der stadig klages over manglende Arbeidskraft. I denne Henseende lader Tilstanden fremdeles meget tilbage at ønske, idet det hidtil har vist sig umuligt at faa gennemført det eneste rationelle, nemlig Skydsning e f t e r T u r. Dette skulde vistnok med Lethed kunne ordnes nu, da der er Telefon i hver Grænd, for ikke at sige paa hver Gaard. Den Politibetjent eller Opsynsmand, som er ansat paa de større Anløbssteder, kunde saa tilsige det fornødne Antal Heste efter bestemt Omgang. Man underrettes nemlig altid af de store Turistskibe om Antallet af Passagerer og Behovet for Heste.

Med Hensyn til Kontrollen var Periodens sidste Aar et Mærkeaar, forsaavidt som det i Henhold til Lov 14 Marts 1905 ved Resolution 22 Juni s. A. blev bestemt, at det i Ruterne Geiranger-Otta & Veblungnes-Otta i Maanederne Juni-September skulde være forbudt andre end dem, som har erholdt Politiets Tilladelse, at søge Erhverv ved Reisendes Skydsbefordring, - en Foranstaltning, som blev mødt med megen Uvillie og Modstand, men som utvilsomt har vist sig meget heldig.

I Nordmør forekom der fremdeles ingen større Turisttrafik, hvad der er at beklage, da dette Distrikt har særdeles vakre Partier og meget interessante Ruter at byde paa. Det er imidlertid lidet kjendt, og desuden har det været daarligt med egentlige Turisthoteller, Pensionater eller Sanatorier.

Nogen Statistik over Turisttrafiken foreligger ikke for Femaaret. Først i 1905 begyndte man i Geiranger at tælle Antallet fra de egentlige Turistskibe.

For nævnte Aar udgjorde det 9 587 - heri ikke medregnet de mange Passagerer med de søndmørske Fjordskibe. Omtrent det samme Antal antages at have fulgt Skibene til Aandalsnes eller Veblungsnes og videre til Molde

F i s k e t ø r r i n g har vært en ganske væsentlig Indtægt for Strandsidderne i de ydre Distrikter, idet Arbeidet har vært godt betalt, -- med Kr. 13 - 14.00 pr. 1 000 Stkr. Fisk. Ogsaa S i l d e t i l v i r k n i n g e n har i gode Sildeaar - saaledes i 1903 - skaffet god Fortjeneste.

Torvdrift har foregaaet i adskillig Udstrækning, - særlig i de søndmørske Herreder Vannelven, Sande, Herø, Ustein, Vatne, Borgund, Haram og Roald. Disse er alle meget skogfattige, men har ikke indført Ved til Brændsel. Tilvirkningen sker væsentlig til eget Brug og ikke med Salg udenfor Distriktet for Øie. Harøen Torvfabrik i Sandø (Romsdalen) har dog havt en ganske betydelig Omsætning med raskt Salg.

T a r e b r æ n d i n g foregik paa Øerne i Søndmør (særlig paa Flø i Ulstein), Hustad Sogn i Romsdal samt i Edø og Tusteren, lidt ogsaa i Kornstad og Bremsnes Herreder i Nordmør. Det synes, som om denne Næringsgren har været i sterk Nedgang, - i ethvert Fald gjælder dette Nordmør, for hvilket nøiagtige Opgaver foreligger. Efter disse blev der brændt for i:

1901.	Kr. 12 500.00
1902.	- 2 500.00
1903.	2 400.00
1904.	- 450.00
1905.	- 400 00

Samtidig oplyses det, at Værdien af Tareasken i 1896-1900 udgjorde Kr. 74 786.00 og Kr. 23 000.00 i den foregaaende Periode. Forklaringen til denne betydelige Nedgang tror man at finde i, at Folk ikke beskjæftiger sig med denne Erhvervsgren, naar anden Fortjeneste kan skaffes. De gode Indtægter, som man i 1903, 1904 og 1905 havde paa andet Hold, skulde altsaa være Aarsag til disse Aars ringe Produktion.

I N o r d m ø r har man fortsat med den gamle Skik, at unge Mennesker af begge Kjøen om Sommeren reiser til Rennebu, Opdal og Meldalen i Søndre Trondhjems Amt for at deltage i Slaataannarbeidet der, hvilket skal have vært godt betalt. Dette gjælder især Folk fra de ydre Distrikter, hvor Brugene i det hele er smaa, og der saaledes ikke trænges saa megen Hjælp til Driften.

F r a g t f a r t med mindre Fartøier paa Fjordene samt til og fra Byerne har vært drevet omtrent som tidligere. Transporten af Ved har for den væsentligste Del foregaaet paa denne Maade.

A n t a l l e t a f L a n d h a n d l e r e og Handelsforeninger var ved Femaarsperiodens Udløb 5 0 5, hvoraf 200 i Søndmør, 83 i Romsdal og 222 i Nordmør.

Det tilsvarende Tal var ved forrige Periode 4 3 7, hvoraf 194 i Søndmør, 102 i Romsdal og 141 i Nordmør. Der er imidlertid Grund til at tro, at det rigtige Tal for 1900 skulde være 4 7 8, idet der for Nordmør formentlig skulde være opført 182. Under enhver Omstændighed har der i dette Fogderi været en stærk Opgang, medens der i Søndmør omtrent har været Stilstand og i Romsdal en væsentlig Nedgng. Antallet antages at have været altfor stort i Forhold til Folkemængdens Størrelse. Som en Følge herav har Handelsmændenes Stilling neppe gennemgaaende været god, hvilket ogsaa har faaet sit Udtryk ved hyppige Betalingsindstillinger.

De 2 Brændevinsrettigheder, som fandtes paa Søndmør ved forrige Femaars Slutning, eksisterede fremdeles ved heromhandlede Periodes Udløb. Øl- og Vinsamlaget i Grytten - Amtets eneste udenfor Byerne - var ligeledes i Virksomhed. - Salg af Øl og Vin var overalt gjort til Gjenstand for Bevilling, som kun gaves i meget liden Udstrækning. Det var blot Hotellerne, samt nogle faa Skydsstationer i Landdistrikterne, som tilstodes indskrænkede Rettigheder, - men heller ikke Hotellerne fik alle.

Haandværksdrift. Denne har artet sig omtrent som tidligere. I Herrederne Hen, Grytten, Vold, Vestnes og Veø samt i Stranden og Ulstein har der udviklet sig et særegt Forhold, som gjør, at Haandværksdriften her indtager en fremtrædende Plads paa Binæringernes Omraade, om det ikke for mange er blevet H o v e d n æ r i n g e n, hvad Skatteligningerne synes at tyde paa. Driften omfatter for den væsentligste Del Skrædder- og Skomagerarbeide og formenes at have givet god Fortjeneste. Afsætningen sker hovedsagelig til de saakaldte «Nordlandshandlere», som videresælger Varene paa Markeder og under de store Fiskerier. Man antager imidlertid, at «Kundekredsen» er udvidet til Salg i Landets forskjellige Strøg. Efterstaaende, efter Skatteligningerne udarbejdede Tabel over Antallet af Haandværkere i vedkommende Herreder i 1905 i Forhold til Antallet af Skatydere og Antallet af Gaardbrugere giver et ganske talende Billede af Haandværksdriften i disse Distrikter:

1905.	Antal Haandværkere.	Antagen Indtægt.	Antal Skatydere.	Antal Gaardbrugere.
		Kr.		
Vestnes . .	52	15 940	762	250
Vold	33	8 370	385	103
Eid	20	7 090	230	57
Grytten	75	25 780	554	115
Hen	25	9 230	363	117
Veø . .	42	15 370	859	256
Ulstein	75	30 060	1 144	370
Stranden . . .	52	15 050	602	186

6. Fiskerier.

Fiskeribedriften har fortsat i det Spor, i hvilket den ved Afgivelsen af forrige Beretning var kommet, og har fulgt den Udvikling, som da var paa-begyndt, og som særlig karakteriseredes ved Overgang til større og bedre Baad-former med betydelig udvidet Anvendelse af Motorkraft og tildels ogsaa af Damp skibe i Fiskeriernes Tjeneste. En Følge heraf har igjen været, at Fisket i de egentlige Fiskedistrikter har strukket sig over større, tildels nye Felter og at det har været drevet i større Maalestok samt delvis saa at sige Aaret rundt: Silde-fiske i Januar og Februar, Torskfiske April ud, -- derefter Bankfiske (især fra Søndmør) efter Kveite, Lange, Brosme, Uer m. v. for saa udpaa Høsten atter at maatte være forberedt paa at møde Silden. Disse Omstændigheder har medført, at der er indtraadt en skarpere Søndring mellem Fiskere og Gaardbrugere, idet en Kombination af en rationel. og udviklet Fiskeridrft med Gaardsbrug har vist sig uheldig for ikke at sige uholdbar. Imidlertid har Fiskeflaadens Mandskab - specielt for Skreifiskets Vedkommende - i stor Udstrækning fremdeles været rekrutteret af Folk fra andre Distrikter, som lader sig forhyre dels i Byerne, dels i de forskjellige Fiskevær for at ro det enkelte Fiske. Dog oplyses det for Romsdal Fogderis Vedkommende, at Deltagelsen i Kystfiskerierne af Folk inde fra Fjordene i Femaaret har aftaget Aar for Aar. Det er vel ikke umulig, at dette kan staa i Forbindelse med den i disse Distrikter tiltagende Haandværksdrift. - Bruttoudbyttet af Fiskerierne har efter den ændrede Driftsmaade været større end tidligere, men det er vistnok tvilsomt, om Nettogevinsten har været saa meget større, da de kostbarere Fartøier og Redskaber baade kræver betydelig større Kapitaludlæg og er dyrere at drive, selv om der ved Maskiners Anvendelse kan indspares en Del paa Antallet af Mandskaber.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af V a a r t o r s k f i s k e t - det af Fiskerierne, som har den største Betydning for Amtet - hidsættes følgende Opgaver:

Aar.	Antal af Fiskere.	Antal af Baade, Skøiter m. v.	Antal af Fisk.	Udbytte i Penge.
Søndmør Fogderi.				Kr.
1901	5 755	882	3 343 000	1 338 000
1902	5 828	921	2 828 000	1 029 000
1903	6 214	941	3 088 000	1 110 000
1904	5 667	892	1 567 000	577 000
1905	5 422	854	2 435 000	1 013 000
Tilsammen	28 886	4 490	13 261 000	5 067 000
Gjennemsnit	5 777	898	2 652 000	1 013 000

Aar.	Antal af Fiskere.	Antal af Baade, Skøite m. v.	Antal af Fisk	Udbytte i Penge.
Romsdal Fogderi.				Kr.
1901..	1 927	297	864 000	347 000
1902	2 019	329	1 100 000	421 000
1903	2 241	360	1 494 000	472 000
1904	2 267	359	1 240 000	442 000
1905	2 241	361	1 397 000	645 000
Tilsammen	10 695	1 706	6 095 000	2 327 000
Gjennemsnit	2 139	341	1 219 000	465 000
Nordmør Fogderi.				
1901 _....._.....	3 169	596	1 527 000	513 000
1902	3 668	882	2 866 000	811 000
1903	4 027	1 002	3 461 000	894 000
1904	3 706	855	3 622 000	1 100 000
1905	4 197	780	1 981 000	729 000
Tilsammen	18 767	4 115	13 457 000	4 047 000
Gjennemsnit	3 753	823	2 691 000	809 000

Som det vil sees, har Amtets samlede Pengeudbytte udgjort Kr. 11 441 000.00 i Femaaret mod Kr. 8 506 000.00 i den forudgaaende Periode; - gjennemsnitlig pr. Aar Kr. 2 287 000.00 mod Kr. 1 700 000.00 i 1896-1900. - Udbyttet maa saaledes siges sammenligningsvis at have været tilfredsstillende, selv om det bliver at fordele paa et ikke lidet større Antal Fiskere end tidligere.

I 1905 var efter ovenstaaende Antallet af de anvendte Baade og Fartøier 1 995.. Deraf var 1 159 aabne og halvdækkede, 607 dækkede, 151 Motorbaade og 78 Dampskibe. Desuden 1 874 Doryer. Af Motorbaadene faldt 76 paa Søndmør, 68 paa Romsdal og 7 paa Nordmør. Af Dampskibene 49 paa Søndmør, 1 paa Romsdal og 28 paa Nordmør. - Deltagelsen i Fisket har været adskilligt større end i foregaaende Femaar, da den gennemgaaende var aftagende. - Ogsaa for denne Periode har der været klaget over Mangel paa effektivt Opsyn.

Priserne paa Vaartorsk, Lever, Rogn og Torskehoveder har stillet sig saaledes :

(Se Tabellen næste Side.)

Den beregnede Gjennemsnitværdi i Amtet var Kr. 38.14 pr. 100 Stkr., medens den i Femaaret 1896-1900 var Kr. 29.47 og i det forudgaaende Femaar Kr. 27 22. - Der har altsaa fundet en ganske betragtelig Prisstigning Sted. Særlig er at merke den sterke Stigning paa Lever og især paa Rogn, for hvilken

A a r .	F i s k			Beregnet		
	uden Rogn og Lever, pr. 100.	Lever pr. Hektl.	Rogn pr. Hektl.	Hoveder pr. 100 stkr.	Fisk pr. 100 Fisk i rund Tilstand.	
	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	
S ø n d m ø r	1901	31.30	13.86	15.86	1.08	40.04
	1902	29.39	16.10	23.27	1.05	36.39
	1903	30.05	38.32	26.25	1.04	35.96
	1904	28.26	37.61	33.62	1.00	36.87
	1905	31.62	22.06	39.59	0.99	44.02
R o m s d a l	1901	29.93	15.82	21.65	1.05	40.24
	1902	31.05	15.76	32.37	1.00	38.28
	1903	26.58	24.25	31.63	1.12	31.59
	1904	28.36	28.07	36.70	1.13	38.63
	1905	33.58	25.15	47.85	1.01	46.16
N o r d m ø r	1901	24.80	13.79	28.91	0.98	33.66
	1902	22.80	13.31	37.12	0.97	28.30
	1903	21.97	16.66	33.50	0.93	25.83
	1904	23.49	28.70	45.28	1.00	30.39
	1905	27.20	20.82	44.84	0.88	36.83

sidste Artikel Stigningen synes at have været jevn. I de tre sidste Perioder har Gjennemsniitsprisen for Lever været Kr 11.84, Kr 13.83 og Kr. 22.03 samt for Rogn Kr. 11.19, Kr. 15.78 og Kr. 33.23. - Det synes forøvrigt noget paa-faldende, at der oftere er meget, betydelige Prisdifferencer i de forskjellige Fogderier. Eksempelvis kan nævnes Lever, for hvilken der i 1903 betaltes Kr. 38.00 pr. Hektl. i Søndmør og blot Kr. 16.66 i Nordmør samt for Rogn i 1904: Kr. 33.62 i Søndmør og Kr. 45.28 i Nordmør. - Fangsten har saagodtsom udelukkende - ligesom tidligere - været anvendt til Klipfisk, Leveren til Dampmedicintran.

Udbyttet af F e d s i l d f i s k e t vil sees af efterfølgende Opgave:

(Se Tabellen næste Side.)

Gjennemsniitsprisen var pr. Hektl.: i 1901 Kr. 4.77, i 1902 Kr. 7.41, i 1903 Kr. 7.11, i 1904 Kr. 8.00 og i 1905 Kr. 7.88.

Fisket har efter modstaaende været betydeligt daarligere end i forudgaaende Periode, da der opfiskedes 75 006 Hektl. til en Værdi af Kr: 454 000. Det var især denne Periodes 2 første Aar (1896 og 1897), som bidrog til det bedre Resultat. De opnaaede Priser sees samtidig at have været meget forskjellige i de forskjellige Distrikter, saaledes i 1905 Kr. 10.00 i Nordmør og Kr. 3.00 i Søndmør samt i 1902 Kr. 10.00 i Søndmør og Kr. 3.11 i Romsdal. Det maa

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901 . . .	2 700	10 800	-	-	1 610	9 770	4 310	20 570
1902	4 650	45 612	3 500	10 875	2 130	19 070	10 190	75 557
1903	2 770	30 080	6 160	44 600	12 430	77 140	21 360	151 820
1904 .	-	-	-	-	70	560	70	560
1905 .	1 300	3 900	-	-	3 000	30 000	4 300	33 900
Tils. . . .	11 420	90 392	9 660	55 475	19 240	136 540	40 230	282 407
Gj.snit .	2 284	18 078	1 963	11 095	3 848	27 308	8 046	56 481

fermentlig være Kvaliteten, som for en væsentlig Del har været afgjørende i denne Henseende.

Storsildfisket har givet følgende Udbytte :

Aar	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901 .	163 125	1 554 350	-	-	2 250	22 500	165 375	1 576 850
1902 . . .	112 245	1 554 425	5 250	84 400			117 495	1 638 825
1903	88 123	1 013 415	14 600	183 000	350	2 100	103 073	1 198 515
1904...	130 200	1 113 640	-	-	6 600	52 455	136 800	1 120 240
1905...	50 250	485 250	-	-	16 875	205 000	67 125	690 250
Tils. . .	543 943	5 721 080	19 850	267 400	26 075	282 055	589 868	6 224 680
Gj .snit	108 788	1 144 216	3 970	53 480	5 215	56 411	117 973	1 244 936

Vaarsildfisket foregik kun paa Søndmør, hvor der opfiskedes :

(Se Tabellen næste Side)

I den forudgaaende Periode, da Fisket ogsaa slog særdeles godt til paa Nordmør, udgjorde Udbytteværdien Kr. 4 486 000.00. I Femaaret 1891-1895 var den derimod blot Kr. 232 298.00.

Aar.	Hektl.	Værdi.	Gjennem snitspris.
		Kr.	Kr.
1901.....	30 925	201 750	5.62
1902.....	20 880	146 800	7.03
1903.....	13 756	93 040	6.80
1904.....	14 300	107 250	7.50
1905.....	37 375	105 000	2.81
Tilsammen	122 236	653 840	29.76
Gjennemsnit	24 447	130 768	5.95

Udbyttet af B r i s l i n g- og S m a a s i l d f i s k e t vil erfares af følgende Tabel:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901 . . .	10 920	30 075	1 350	30 325	2 300	9 300	14 570	69 700
1902 . . .	9 170	34 150	1 600	7 700	6 695	21 265	17 465	63 115
1903 . . .	13 080	35 500	4 500	23 750	6 0 0	3 000	18 180	62 250
1904 . . .	4 420	26 110	1 345	12 415	21 560	70 880	27 325	109 405
1905 . . .	13 040	53 948	7 618	2.5 000	320	2 660	20 978	81 608
S u m	50 630	179 783	16 413	99 190	31 475	107 105	98 518	386 078
Gj.snit	10 126	35 956	3 282	19 838	6 295	21 421	19 703	77 215

Udbytteværdien var for sidste Femaar Kr. 200 918.00 og for den forudgaaende Periode Kr. 136 653.

L a k s e f i s k e t har ifølge Fogdernes Opgaver stillet sig saaledes :

S ø n d m ø r :

Aar	Fangst.	Værdi.	Leieindtægt.	Samlet Pengeudbytte.
	Kg.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	31 350	46 160	4 150	50 310
1902 . . .	32 495	43 250	3 621	46 871
1903 . . .	38 495	53 629	4 864	58 493
1904.....	22 045	32 740	5 264	38 004
1905 . . .	29 160	42 940	3 286	46 226
Tilsammen	155 545	218 719	21 185	239 904

R o m s d a l :

	Fangst	Værdi.
1901	Kg. 8 737	Kr. 10 521
1902	- 17 534	- 22 632
1903	- 20 091	- 28 664
1904	- 6 814	- 8 366
1905	- 9 793	- 12 534
	<hr/>	<hr/>
Sum	Kr. 62 969	Kr. 82 717

For dette Fogderi foreligger der desværre ikke nogen Opgave over Forpagtningsafgiftens Størrelse.

Nordmør:

A a r .	Udbytte i Penge	Forpagtningsafgift.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	42 829	24 355	67 184
1902	42 937	23 556	66 493
1903	58 323	23 663	81 986
1904	39 854	23 165	63 019
1905	38 901	2 5 4 6 2	64 363
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Sum	222 844	120 201	343 045

For dette Fogderi foreligger ikke Specifikation af Fangstmængden.

Amtets samlede Udbytte af Laksefisket skulde efter dette være for det hele Femaar Kr. 666 000.00 eller gennemsnitlig pr. Aar Kr. 133 190.00, hvortil kommer Forpagtningsafgiften for Romsdal Fogderi. - Det samlede Udbytte udviser en betydelig Stigning fra de to sidste Femaarsperioder, idet det var pr. 1891 - 1895 Kr. 333 272.00 og for 1896-1900 Kr. 466 226.00. - Gennemsnitsprisen har i Femaaret været pr. Kg.:

	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.
1901.. . . .	Kr. 1.36	Kr. 1.27	Kr. 1.51
1902.. . . .	- 1.25	- 1.27	- 1.45
1903.. . . .	- 1.45	- 1.39	- 1.39
1904.. . . .	- 1.48	- 1.35	- 1.40
1905.. . . .	- 1.51	- 1.31	- 1.33

Der klages fra alle Kanter over, at Laksenøternes Antal har øget i Femaaret, og at Udbyttet som Følge heraf har været lidet tilfredsstillende for de enkelte Fiskere. Nøterne har - paastaaes der - delvis været meget kritikløst anbragt, idet der «bruges Nøter baade paa mulige og umulige Steder».

Fisket af S e i, L a n g e, B r o s m e, K v e i t e o g U e r har givet saadant Udbytte for de tre Fogderier tilsammen :

1901	Kr. 403 650.00
1902	- 637 000.00
1903	- 583 155.00
1904	- 350 600.00
1905	- 316 900.00

eller tilsammen Kr. 2 291 335.00, d. e. gennemsnitlig Kr. 458 267 pr. Aar. For Udbyttet af dette Fiske foreligger der ikke Detailopgaver for S ø n d m ø r s Vedkommende, idet der for dette ikke haves fuldt paalidelige Opgaver over Fangstmængden, men det gennemsnitlige aarlige Udbytte kan antagelig sættes til Kr. 270 000.00. - For R o m s d a l Fogderi Stiller det sig saaledes:

1901	Kr. 3 800.00
1902	- 128 400.00
1903	- 129 700.00
1904	74 346.00
1905	- 62 348.00
	<u>Kr. 398 594.00</u>

gennemsnitlig Kr. 79 719.00.

Nordmør:

1901	Kr. 101 860.00
1902	- 131 665.00
1903	- 128 937.00
1904	- 96 860.00
1905	- 83 610.00
	<u>Kr. 542 932.00</u>

gennemsnitlig Kr. 108 586.00. Ogsaa i dette Fiske sees der saaledes at have været en betydelig Opgang, idet de to foregaaende Perioder opviste henholdsvis Kr. 559 076.00 og Kr. 1 053 000.00.

H u m m e r f i s k e t har givet følgende Udbytte :

Aar.	Sandmer		Romsdal		Nordmør.		Amtet.	
	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.
1901	24 450	22 650	450	360	6 270	4 734	-	-
1902...	28 300	21 880	3 780	2 996	4 520	4 230	-	-
1903	28 250	17 140	4 150	2 960	4 210	3 450	-	-
1904...	27 100	21 550	3 570	3 034	5 400	4 800	-	-
1905...	25 750	21 770	3 879	3 297	3 780	3 190	-	-
Sum ..	134 850	104 990	15 829	12 647	24 180	20 404	174 859	137 950
Gj.snit .	26 970	20 998	3 146	2 529	4 836	4 081	34 972	27 590

Sammenlignet med de to sidste Femaarsafsnit er der ogsaa her en betydelig Opgang, idet Pengendbyttet 1891--1895 udgjorde Kr. 74 164.00 og i 1896-1900 Kr. 109 256.00. Det bemerkes forøvrigt, at Tallene i Tabellen, som er hentet fra Fiskeristyrelsens Beretninger, ikke ganske stemmer med de hertil indkomne Opgaver. Eksempelvis kan nævnes, at Fogden i Nordmør for 1904 opgiver, at der det Aar intet Fiske var.

Gjennemsniitsprisen var pr. 100 Stkr. :

	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.
1901..	Kr. 92.26	Kr. 80.00	Kr. 75.50
1902	- 77.32	- 70.95	- 94.00
1903	- 61.00	- 71.00	- 82.00
1904	- 80.00	. 85.00	. 89.00
1905	- 84.54	- 85.00	. 84.92

Østersfangsten har fremdeles været ubetydelig og ikke spillet nogen nævneværdig Rolle. I Vestnes i Romsdal skal der i 1905 være optaget 1 130 Stkr. til en Værdi af Kr. 170.00 og i Nordmør skal der i Aarene 1901-1903 være optaget for et samlet Beløb af Kr. 470.00. Imidlertid er disse Tal neppe at stole synderlig paa. I Søndmør paabegyndtes, som antydte allerede i forrige Femaarsberetning, en Del Østersdyrkning, men nogen paalidelig Opgave over Resultatet for Femaaret foreligger ikke.

Makrelfisket har tidligere været ganske uden Betydning for Distriktet, saa det nærmest maa noteres som en Synderlighed, at der i 1904 blev opfisket 628 040 Stkr. til en Gjennemsniitspris af Kr. 8.86 pr. 100 Stkr. og med et samlet Udbytte Kr. 55 666.00, som fordeler sig saaledes:

Søndmør	Kr. 20 152.00
Romsdal	- 26 487.00
Nordmør	- 9 027.00

Det kan bemerkes, at der ogsaa i 1906 fiskedes en Del Makrel i Amtet.

I Femaarsperioden begyndtes særlig fra Søndmør Sommerfiske efter Sildepaa Østkysten af Island, tildels ogsaa ved Shetland og Færøerne. I 1905 var Deltagelsen i dette Fiske ganske stor. Det drives fra Dampskib med Garn. Fangsten har været saa god, at den tiltrods for den kostbare Udrustning antages at have givet et betydeligt Overskud. Den solgtes for den væsentligste Del til norske Opkjøbere paa Stedet, men noget blev ogsaa tilvirket af Fiskerne selv og hjemsendt.

Fra Ulstein (Søndmør) blev der drevet Jagt, paa Ishavet efter Sæl, Klapmyds og Isbjørn. I 1905 udrustedes 7 Dampskibe med lønnende Udbytte Ligeledes har der været drevet nogen Fangst af Bottlenose paa Ishavet - særlig fra Borgund og med et enkelt Fartøi fra Volden.

7. Kommunikationvæsenet.

Med Hensyn til Amtets V e i v æ s e n tillader jeg mig at henvise til vedliggende Beretning fra Amtsingeniøren for Aarene 1901 - 1905, hvoraf det vil fremgaa, at Amtet ved Udgangen af Femaarsperioden havde 716.45 Km. Hovedvei og 2 166.32 Km. Bygdevei (hvoraf 49.9 Km. Ridevei) imod henholdsvis 627.50 Km. og 2 160.27 Km. ved Udgangen af 1900, altsaa en Forøgelse af 88.95 Km. og 6.05 Km.

D a m p s k i b s f a r t e n har været omtrent som i det foregaaende Femaar med nogen Udvidelse af Ruter og Anløbssteder i den lokale Trafik. Denne har været besørget af 7 Selskaber med tilsammen 21 Skibe. Alle Selskaber har havt Postbidrag, desuden 6 Statsbidrag. Dampskibsfarten paa Eikisdalsvandet har været fortsat med Statsunderstøttelse. Endelig har «Fosen Dampskibsselskab» med Udgangspnunkt i Trondhjem anløbet, et Par Steder i Edø. «Storskibene», som besørger den store Kystrutetrafik, begyndte at anløbe nogle Steder i Landdistriktet i enkelte Ruter, - saaledes Ørsten, Volden og Larsnes i Søndmør. Medens saaledes Forbindelserne sjøværts har været upaaklagelige, har Misnøien overmanglende Jernbaneforbindelse med det øvrige Land været meget stor og stadigt stigende.

P o s t a a b n e r i e r n e s Antal er i Femaaret steget med 17, nemlig fra 231 til 248.

S k y d s s t a t i o n e r n e s Antal var ved Udgangen af 1905 143, hvoraf 63 faste.

T e l e g r a f- og især T e l e f o n v æ s e n e t har havt en storartet Udvikling baade med Hensyn til Anlæg og til Oprettelse og Udnyttelse af Stationer. I Terminen 1905 - 1906 var der saaledes ikke mindre end 88 offentlige Stationer med Adgang til Ekspedition af Telegrammer, medens der ved Udgangen af Aar 1900 var 6 Telegrafekspeditioner i Landdistrikterne.

8. Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901.....	1 381	1 490 489
1902.....	1 364	1 443 209
1903.....	1 226	1 326 791
1904.....	1 277	1 373 233
1905.....	1 260	1 429 180
	508	7 072 902

De tilsvarende Tal var:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891-1895.....	5 559	5 765 154
1896-1900.....	5 648	5 679 633

Aflæste Panteheftelser:

	Antal.	Beløb Kr.
1901.. .. .	662	920 109
1902 .. .	740	1 088 871
1903 .. .	673	795 971
1904 .. .	676	912 231
1905 .. .	810	1 062 678
	Sum 3 561	4 779 860

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891-1895 .. .	1 721	2 020 282
1896-1900 . . .	2 324	2 688 345

Eksekutioner:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901 .. .	570	138 015
1902 .. .	626	127 758
1903 .. .	535	170 579
1904 .. .	541	130 964
1905 .. .	579	158 129
	Sum 2 851	725 445

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891-1895.. . . .	2 293	681 769
1896-1900	2 284	566 052

Udpantninger:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901 .. .	3 956	72 860
1902 .. .	4 165	76 973
1903 .. .	4 100	78 413
1904 .. .	4 613	86 069
1905 .. .	3 579	75 968
	Sum 20 413	390 283

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891-1895...	18 385	359 798
1896 - 1900	19 861	357 573

Tvangsauctioner over fast Gods:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901.....	42	109 249
1902.....	47	133 917
1903.....	39	83 110
1904.....	48	101 530
1905.....	29	47 703
Sum	205	475 509

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891-1895.....	150	355 659
1896-1900.....	125	261 429

Tvangsauktioner over Løsøre:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901.....	36	6 379
1902.....	65	16 406
1903.....	63	17 595
1904.....	54	16 535
1905.....	57	9 412
Sum	275	66 327

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891-1895.....	286	90 056
1890-1900.....	201	66 015

Sparebankernes Virksomhed i det h e l e Amt vil fremgaa af følgende Tabel:

A a r .	Antal.	Indtægter.	Udgifter.	Indskud ved Aarets Udgang.	Udlaan ved Aarets Udgang.	Formue.	Forvaltningskapital.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	35	1 046 000	931 000	17 900 000	16 900 000	2 175 000	20 102 000
1902.....	36	1 022 000	879 000	19 041 000	17 786 000	2 320 000	21 386 000
1903.....	38	1 068 000	949 000	20 134 000	18 985 000	2 445 000	22 622 000
1904.....	38	1 133 000	958 000	22 225 000	20 174 000	2 620 000	24 873 000
1905.....	38	1 219 000	1 017 000	23 648 000	21 956 000	2 822 000	26 534 000

Sparebankenes Antal er saaledes steget fra 35 til 38.

Indskud dene fra Kr. 17 900 000.00 til Kr. 23 640 000.00 eller med Kr. 5 748 000.00.

Formuen fra Kr. 2 175 000.00 til Kr. 2 822 000.00 eller med Kr. 647 000.00.
 Forvaltningskapitalen fra Kr. 20 102 000.00 til Kr. 26 534 000.00
 eller med Kr. 6 432 000.00.

Endvidere er Indskuddenes Antal i Femaaret gaaet op fra 45 956
 til 56 079 eller med 10 123.

Det bemærkes, at Amtets 2 Bysparebanker (Molde og Kristiansund) er med-
 taget i ovenstaaende Opgave. Disse Banker har imidlertid en meget betydelig
 Del af sin Kundekreds i Landdistrikterne.

Over de under Overformynderiernes Forvaltning i Amtets Land-
 distrikt henstaaende Midler hidsættes følgende Opgave:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Antal Myndlings	Sum.	Antal Myndlinge	Sum.	Antal Myndlinge	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901...	534	437 086	226	175 495	237	182 109	997	794 690
1902...	557	438 104	206	169 442	265	185 570	1 028	793 116
1903...	537	407 815	204	187 302	256	183 904	997	779 021
1904...	553	408 288	190	178 067	246	158 737	989	745 092
1905..	531	405 151	197	194 346	252	154 738	980	754 235

Den antagne Formue og Indtægt var efter Skatteligningen for:

	Formue.	Indtægt.
1901	Kr. 54 965 000	Kr. 12 707 000
1902	- 55 622 000	- 12 784 000
1903	- 56 498 000	- 13 003 000
1904	- 57 615 000	- 13 014 000
1905	- 59 890 000	- 13 390 000

Summen af de kommunale Skatter udgjorde: .

	Skatteydernes Antal.
1901.....	Kr. 638 154
1902.....	38 117
1903.....	- 662 755
1904.....	38 483
1905.....	- 700 466
	38 420
	- 714 465
	38 282
	- 737 805
	39 042

Den antagne Formue og Indtægt samt de kommunale Skatter i
 Forhold til Folkemængden i Femaaret, vil fremgaa af efterstaaende Tabel:

A a r.	Antagen Formue pr. Indbygger.	Antagen Indtægt pr. Indbygger.	Udlignet Herredsskat		Samlet Beløb af kommunale Skatter (Herredsskat, Amtsskat, Skoleudredslers Værks og Brugs Bidrag)				
			pr. 1000 Kr. antagen Formue.	pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	pr. Indbygger.	pr. Skatyder.	pr 100 Kr. antagen Formue.	pr. 100 Kr. antagen Indtægt.	pr. 100 Kr. skatbar Indtægt
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	497	115	1.48	4.92	5.77	16.74	1.16	5.02	9.03
1902.....	499	115	1.56	5.25	5.58	16.18	1.12	4.87	8.72
1903.....	505	116	1.59	5.51	6.27	18.23	1.24	5.39	9.53
1904.....	513	116	1.61	5.61	6.36	18.66	1.24	5.48	9.70
1905.....	528	118	1.60	5.65	6.50	18.90	1.23	5.51	9.74

Herredskassernes Indtægter og Udgifter udgjorde:

A a r.	Ren Indtægt.	Ren Udgift	D e r a f,						
			til Vei-, Skyds- og Færgvæsen.	til Medicinalvæsen.	til Geistlighed og Kirker.	til Skolevæsen,	til Fattigvæsen.	til Renter af Laan.	til Afdrag paa Laan.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	684 472	703 654	48 327,	10 614	71 916	250 753	209 508	17 852	36 480
1902	718 432	775 200	49 293	14 949	87 079	287 599	210 065	20 289	42 126
1903	760 793	831 233	64 439	16 149	79 504	241 994	228 290	24 749	59 660
1904	800 066	796 902	66 684	15 709	110 980	246 117	222 141	24 029	50 761
1905	818 996	859 224	60 018	15 532	172 476	245 789	221 808	29 381	34 619

Herredskassernes Formue og Gjæld var:

	Sum af Formue.	Sum af Laanegjæld.
1901	Kr. 2 939 485,00	Kr. 388 433,00
1902	- 2 911 293,00	448 298,00
1903	- 3 008 389,00	- 548 884,00
1904	- 3 154 598,00	- 569 619,00
1905	- 3 285 755,00	599 990,00

Amtskassens Formue og Gjæld var:

	Sum af Formue	sum af Laanegjæld
1901	Kr. 365 916,00	Kr. 96 000,00
1902	- 370 617,00	- 94 000,00
1903	- 404 320,00	- 92 000,00
1904	- 381 899,00	- 90 000,00
1905	- 387 447,00	- 88 000,00

Amtskassens Indtægter og Udgifter fremgaar af omstaaende Opgave :

(Se Tabellen næste Side.)

Skolevæsenet

har i Femaaret gaaet sin jevne rolige Gang, idet der som tidligere har været Folkeskoler og 3 Amtsskoler (1 i hvert Fogderi) Møre Folkehøjskole har fremdeles været i Virksomhed med Amtsbidrag. Ligeledes har der været bevilget til en Del Aftenskoler, som oplyses at have havt god Søgning.

Skolekredsenes Antal var i 1901: 475, i 1905: 474.

Undervisningsberettigede Børn i 1901: 18 553, i 1905: 19 416.

Deraf søgte Folkeskolen i 1901: 18 047, i 1905: 18 717.

Antal Lærere var i 1901: 273, i 1905: 283.

Antal Lærerinder var i 1901: 58, i 1905: 62.

Lærerlønninger i 1901: Kr. 189 377,00, i 1905: Kr. 197 229,00.

Samlede Udgifter i 1901: ; Kr. 292 812,00, i 1905: Kr. 288 320,00.

Amtets Landbrugsskole paa den af Amtet i 1898 indkjøbte Eiendom «Gjermundnes» i Vestnes har været i Virksomhed i Henhold til de gjældende Planer. Skolen har i Periodens 5 Aar havt Besøg af 29, 30, 36, 35 og 31 Elever. Der meldte sig tildels adskilligt flere, end man kunde optage. - I 1901 blev de paabegyndte Byggearbejder afsluttet og godkendt. Der var da opført ny Skolebygning med et Kostende Kr. 45 056,00, Bestyrerbolig Kr. 14 290,00. En Vandledning kostede Kr. 7 165,00. Der blev anskaffet Inventar for Kr. 3 232,00, Besætning for Kr. 2 618,00, og Redskaber m. v. Kr. 2 394,00. -- Først i indeværende Periode naaede man at faa opført de planlagte store Udhus- og Fæhusbygninger.

Aar.	Ren Indtægt.	Deraf:									
		Deraf udgnet Skat	Ren Udgift.	til Vei-Skyds- og Færge-væsen.	til Medicinal-væsen.	til Sinds-syges Forpleining.	til Abnormes Forpleining.	til Skole-væsen.	til Landbrugs-væsen.	til Renter af Laan.	til Afdrag paa Laan
		Kr.	K r .	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	K r .	Kr.	Kr.	Kr
1901	297 208	157 577	306 860	34 947	24 386	45 226	12 540	135 834	22 786	5 549	6 561
1902	316 672	158 956	337 515	47 097	22 086	40 969	14 730	121 209	31 135	3 814	2 000
1903	332 398	170 094	332 746	51 783	25 164	51 457	14 101	114 498	30 063	3 734	2 000
1904	322 549	180 000	338 712	53 491	28 254	51 712	11 352	135 767	34 017	1 845	2 000
1905	383 272	180 000	338 947	48 181	28 205	52 752	11 038	132 188	30 972	5 388	2 000

P a a S k y l d m a r k e n blev udlignet:

1901	Kr. 3.90
1902	- 3.95
1903	- 4.00
1904	- 4.35
1905	- 4.35

A f U d g i f t e r n e overførtes paa Herrederne:

1901	Kr. 50 000.00
1902	- 60 000.00
1903	- 60 000.00
1904	- 60 000.00
1905	- 60 000.00

Sundhedstilstanden har gennemgaaende været tilfredsstillende. Tuberkulosen har delvis været i nogen Tilbagegang. Amtssygehuset, som begyndte sin Virksomhed i 1862, har i Femaaret ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring, uagtet de gamle Bygninger, som forøvrigt er særdeles vel vedligeholdte, nok i enkelte Henseender kunde have gjort dette ønskeligt.

Til nærmere Oplysning om Driften vedføies følgende:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Samlet Antal Patienter..	191	150	156	215	164
Patienter for Amtskommunens Regning	24	14	26	7	12
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtskommnnens Tilskud	8 000	8 000	6 400	8 000	8 000
Aarlig Udgiftssum	10 749	8 432	8 844	9 058	9 321
Hver Forpleiningsdags Kostende	1.49	1.49	1.46	1.28	1.38

Antallet af Læger i Landdistrikterne ved Udgangen af 1905 var 25. (Heri medregnet Distriktslægerne i Aalesund, Molde og Kristiansnd). Samtidig var der en Amtsydlæge og 2 privat praktiserende Dyrslæger. Der var 1 Apothek paa Landsbygden (Volden). Antallet af stats-amtsforpleiede Sindssyge var i 1905 i Landdistrikterne 213 mod 216 i 1900. Udgifterne var Kr 52 732.00 mod Kr. 53 847.00.

Sædelighedstilstanden antages fremdeles at have været mindre tilfredsstillende.

Med Hensyn til Ædruelighed staar Befolkningen langt fremme. Af holdsbevægelsen og de mange Ungdomslag har arbeidet og udrettet meget i denne Henseende. Der klages imidlertid ogsaa over, at der i vistnok ikke liden Grad har foregaaet Smugsalg af Brændevin og især af Øl, idet Haandhævelsen af Lovgivningen paa dette Omraade har mødt Vanskeligheder fra Befolkningens Side.

Det maa vistnok antages, at Amtets økonomiske Tilstand utvilsomt har forbedret sig i Løbet af Femaaret, og at Befolkningens Velstand yderligere er bleven betrygget. Flere af de foran gjengivne Opgaver bærer umiskjendelige Vidnesbyrd derom. Rigtignok har der været enkelte uheldige Aar baade paa Land og paa Sjø, men paa den anden Side har der været opnaaet gode, tildels særdeles gode Priser med let Afsætning. Indtægterne har derfor mere end opveiet de større Krav, som Livet, Tjener- og Arbejdslønninger samt Skatter har stillet. Befolkningen har gennemgaaende været nøisom og sparsommelig, og dens Utilbøielighed til Gjældsstiftelse har fortsat, om end Fiskeriernes Fordringer til bedre Fartøier og kostbarere Udrustninger har medført nogen Forandring heri i Fiskeridistrikterne. Amtets Gaarde er i det store og det hele meget lidet beheftet. I For-

bindelse hermed kan det nævnes, at Amtets Gjæld til Hypotekbanken i 1901 blot, udgjorde Kr. 625 958.00 og i 1905 Kr. 752 438.00, medens Landets samtlige Landdistrikter til samme Tider skyldte henholdsvis Kr. 108 032 050 og Kr. 123 117 473.

R o m s d a l s A m t, 30 November 1910.

B. Kildal.

B. Byerne.

Beretning

om Kjøbstaden. K r i s t i a n s u n d s økonomiske Tilstand i Femaaret 1901--1905.

1. Handel.

Efter Opgave fra Toldkassereren har af efternævnte Varer Udskibningen her fra Byen til Udlandet og Importen fra Udlandet været:

(Se Tabellen næste Side.)

Femaarsperioden 1901-1905 maa for vort Steds Forretningsliv betegnes som ganske tilfredsstillende.

Eksporten af Klipfisk, der fremdeles er den uden Sammenligning vigtigste Faktor i vort Næringsliv, har i Femaaret givet et jævnt Udbytte for de Interesserede, i Særdeleshed var dette Tilfældet med Aarene 1903 og 1904, medens 1905 Aars Fortjeneste som Følge af usædvanlig høje Indkjøbspriser antages at have været noget mindre.

Klipfiskforretningen - Eksporten - synes i det Hele taget at være kommen ind i et sundere Spor end tidligere, og dette skyldes vistnok for en ikke ringe Del Oprettelsen af den statssubvenerede Dampskibslinje paa Spanien og Portugal.

Som bekjendt, har Resultatet af vore Skreifiskerier i Perioden været under -- tildels betydeligt under - det gennemsnitlige, af hvilken Aarsag Priserne paa Fiskepladsen har holdt sig meget høie; naar det ikke desto mindre har lykkedes at opnaa tilfredsstillende Priser paa vor Klipfisk i Udlandet, skyldes dette bl. a., at ogsaa de konkurrerende Landes Fiskerier delvis har givet mindre Udbytte.

Som ovenfor nævnt synes Indkjøbspriserne dog nu at have naaet en Høide, der gjør det vanskeligt at opnaa regningssvarende Priser for Eksportørerne.

Klipfiskmiddens Herjinger vedvarer fremdeles og paafører Bedriften Aar om andet betydelige Tab; de Eksperimenter til dens Bekjæmpelse, der nu i nogle Aar har været drevet, synes at vise, at det lader sig gjøre at faa den udryddet, men

Udskibningen:

A a r .	Klipfisk. Kg.	Tørfisk. Kg.	Tran.		R o g n . Hl	Sild. Hl.	Færsk Fisk. Kg.	Trælast. m. ³	Guano. Kg.	Fiskelim Kg.	Smør. Kr.	Aal. Kg.
			Medi- cin- Hl.	Anden Hl.								
1901.....	22 426 700	42 010	282		5 895	12 389	42 340	701	1 190 900	52 515	198 420	-
1902.....	21 588 960	43 920	203		4 225	7 033	187 860	2 254	1 369 100	51 390	174 910	-
1903.....	19 103 623	39 101	4		6 821	24 994	92 363	1 089	1 590 500	58 750	144 825	-
1904.....	21 332 920	36 230	23		9 150	6 980	147 360	1 799	759 400	65 320	171 450	-
1905.....	22 014 390	18 770	472		8 726	10 095	114 790	1 886	964 600	69 500	172 080	1 398

Importen:

A a r .	Salt. Hl.	Brændevin Kg.	V i n . K g .	Kaffe. K g .	Sukker. Kg.	Kul. Hl.	Uldvarer. Kg.	Sirup. K g .	Tobaksblade. K g .	Rug. Kg.	Byg. Kg.	Malt. Kg.
1902.....	197 043	3 240	43 720	168 020	384 260	166 231	18 420	554 310	-			-
1903.....	261 079	4 420	35 190	150 931	406 147	218 586	16 636	547 381	1 789	-	200	-
1904.....	259 905	3 408	26 280	161 320	450 940	251 255	18 950	575 040	-	-	343	-
1905.....	214 967	5 399	30 040	193 440	523 930	273 829	16 420	584 970	-		-	-

dette vil visselig først kunne ske gennem et i Aarrækker systematisk og intenst drevet Arbejde.

Kristiansund hævler fremdeles sin Plads som Nr. 1 i Rækken af de klipfisk-eksporterende Byer, idet Udførselen i de senere Aar gaar op til 60 -70 Pct af Landets samlede Eksportkvantum.

Fiskeribedriften og Indkjøbene af Raafisk i Lofoten og Finmarken har i Femaaret været drevet med tilfredsstillende, om end, som altid, vekslende Udbytte, idet Eksportørerne, som ovenfor nævnt, har kunnet opretholde meget høje Priser for det ferdige Produkt; da imidlertid ogsaa vore Konkurrenter gjør store Anstrengelser for at skaffe forbedrede Fangstredskaber og Farkoster, er det vel uundgaaeligt, at en Nedgang vil indtræde, om Fiskerierne baade herhjemme og i Udlandet, skulde slaa bedre til, end nu i nogle Aar har været Tilfældet.

R o g n f o r r e t n i n g e n har i Perioden været tilfredsstillende, og Eksporten viser for vort Sted adskillig Fremgang, hvilket fornemmelig skyldes, at Spanien i de senere Aar har optraadt som stadig større Forbruger af denne Artikel,

E k s p o r t e n a f R u n d f i s k er fremdeles ubetydelig, ligesom Tran i de senere Aar spiller en stadig mindre Rolle som Eksportartikel for vor By.

S i l d er heller ikke længer den betydelige Udførselsartikel, som den tidligere har været, hvilket naturligvis for en Del hidrører fra det mislige Udbytte af Fedsildfiskerierne i Femaaret.

Imidlertid har Storsildfisket slaaet ganske godt til paa Havstrækningen udenfor Kristiansund, og der er i de senere Aar anskaffet adskillige Fiskefartøier - Dampbaade og Motorkuttere - til Deltagelse i saavel Sildefisket som Skreifisket samt i Fiskerierne i Nordsjøen og under Island.

Foruden den direkte Fortjeneste, som Byen har af Storsildfisket, skaffer dette ogsaa indirekte adskillig Fordel ved den betydelige Konfluks af Fiskere og Købere, der sætter mange Hænder i Bevægelse og skaber Omsætning og Rørelse paa forskjellig Vis.

T r a n f o r r e t n i n g e n gav i 1901 et godt Udbytte, i 1902 endnu bedre, men medførte i 1903 Tab; 1904 var et middels bravt Aar, medens det i 1905 holdt haardt for Eksportøren at beskytte sig mod Tab.

Produktionen og Afsætningen af F i s k e l i m har været en jævn Fortsættelse, skjøndt stigende Konkurrence, særlig fra Nord-Amerika.

F i s k e g u a n o - Produktionen har havt at kæmpe med en stigende Konkurrence med udenlandske Gjødningsstoffer samtidig med Øgning i Priserne paa Raastoffet.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri.

Ifølge Opgave fra Toldknnstoret var ved Udgangen af 1905 Antallet af her hjemmehørende Fartøier :

1. Seilfartøier forsynede med Nationalitetsbevis 83 Stykker med en Nettodrægtighed af 5 057 R.-Ton.
2. Seilfartøier uden Nationalitetsbevis 71 Stykker med en Nettodrægtighed af 2 095 R.-Ton.
3. Dampskibe: 35 Stykker tilsammen 1 364 R.-Ton netto.

De i sidste Femaaraberetning anførte 4 Skibsværfter samt et Baadbyggeri har været i Drift med en Arbejdsstyrke fra 10-15 Mand.

Af Assuranceforeninger for Sjøfolk og Skibsfart, har virket :

1. Assuranceforening for Sjøfolk og Tøi i Romsdals Amt,
2. Nordmøre Skibsassuranceforening,
3. Fosna Skibsassuranceforening,
4. Skibsassuranceforeningen «Fram».

Skipperforeningen talte ved Udgangen af 1905 112 Medlemmen

3. Fabrikdrift Af ældre Fabriker eller industrielle Anlæg foruden Skibsværfterne haves:

1. Jodfabriken,
 2. Christiansunds Mineralvandfabrik.
 3. Mineralvandfabriken «Norden».
 4. Mineralvandfabriken «Løven».
 5. L. Knudtsens Dampfarveri.
 6. Brunsvikens Reberbane.
 7. John Larsens Reberbane.
 8. Clausens Reberbane.
 9. A. Ervigs Eftf.s Oljeklædefabrik.
 10. Fosna Canning Co.
 11. Aktiesmørfabriken «Goma».
 12. Nordmøre Aktimøbelfabrik.
- (Fabriken anlagt i Todalen, men med Bestyrelse her i Byen.)

Af industrielle Anlæg i Byens Nærhed haves:

1. Dale Brug & mek. Værksted.
2. Rena Brug (Sagbrng).
3. Christian Jolnsens Tønde- & Kassefabrik.
4. Christian Johnsens (Guano- og Limfabrik.

4. Haandværksdrift. Kristiansnuds Haandværkerforening havde ved Udgangen af 1905 71 Medlemmer.

Foreningens Enkekasses Midler udgjorde pr. 31/12 1905 Kr. 10 508.42. Foreningens Hjælpekasse for trængende Haandværkeres Midler udgjorde pr. 31/12 1906 Kr. 19 864.72.

Haandværkerforeningen har fremholdt, at Haandværksstanden i Femaars-

perioden har arbejdet under mindre gunstige Forhold, og at dette særlig har været Tilfældet inden de Fag, som har maattet konkurrere med Fabrikproduktionen.

Den offentlige Tegneskole samt Sjømandsskolen har været i Virksomhed

5. B e r g v æ r k s d r i f t, foregaar ikke her i Byen

6. J o r d b r u g. Paa de faa Jordeiendomme inden Byen avles hovedsagelig Hø samt Poteter tilstrækkeligt til Jordbrugernes Behov. Dyrkning af andre Rodfrugter samt Grønsager er begyndt og har vist Tendens til ikke saa ringe Øgning.

Her fødes 310-315 Kjør og 30 - 35 Heste.

7. A l m i n d e l i g e B e m æ r k n i n g e r. Byens Indbyggerantal udgjorde ved Udgangen af 1905 12 200.

Følgende Oplysninger meddeles for Femaarsperioden :

1. Antal af Udpantninger for Statsskat og for hvilket Beløb:

i 1901,	Antal 165	Beløb Kr. 7 950.80
- 1902.....	- 162	- - 9 267.90
1903.....	-- 173	- - 8 408.60
- 1904.....	-- 171	- - 7 023.70
- 1905.....	- 162	- . 6 901.70

2. Antal af Eksekutioner og Beløb:

i 1901.	Antal 89	Beløb Kr. 42 311.45
- 1902.....	- 68	- - 39 790.70
- 1903.....	- 57	- - 36 109.67
- 1904.....	- 31	- - 19 648.50
- 1905.....	- 25	- 27 981.66

3. Antal af Udpantninger for Brandkontingent og Beløb:

i 1901..	Antal 715	Beløb Kr. 22 574.58
. 1902.....	- 705	- - 20 418.35
- 1903.....	- 768	- - 23 248.48
. 1904.....	- 629	- - 20 401.03
- 1905.....	- 634	- 31 639.89

4. Antal af Tvangsauktioner over fast Gods og Beløb:

i 1901.....	Antal 35	Beløb Kr. 173 245.00
- 1902.....	- 21	- - 124 685.00
1903... ..	- 20	- - 57 496.00
- 1804.....	- 26	- . 111 520.00
- 1905.....	- 6	- 10 450.00

5. Antal af Tvangsauktioner over Løsøre og Beløb:

i 1901.....	Antal 13	Beløb Kr. 8 558.75
- 1902.....	- 12	- - 8 607.40
- 1903.....	- 5	- - 1 383.43
- 1904.....	- 7	- - 15 617.44
- 1905.....	- 9	- . 10 908.43

6. Antal af afhændede faste Eiendomme og Beløb:

i 1901.. .. .	Antal 31	Beløb Kr. 154 494.00
- 1902	- 37	- 276 560.00
- 1903	- 30	- 317 199.90
- 1904	- 71	- 508 939.25
- 1905	- 48	- 361 773.43

7. Antal af thinglæste Panteheftelser og Beløb :

i 1901.. .. .	Antal 146	Beløb Kr. 434 386.69
- 1902	- 124	- 425 776.29
- 1903	- 118	- 267 933.70
- 1904	- 142	- 500 470.88
- 1905	- 105	- 516 598.93

8. Antal af aflæste Heftelser og Beløb:

i 1901.. .. .	Antal 74	Beløb Kr. 257 911.46
- 1902	- 116	- 489 146.07
- 1905	- 95	- 469 087.40
- 1904	- 145	- 686 390.97
- 1905	- 129	- 486 066.37

9. De brandforsikrede Bygningers Takstsum:

Den 31/12 1905	Kr. 13 484 460.00
« 31/12 1901.....	- 13 299 530.00
altsaa en Stigning af	Kr. 184 930.00

10. Antallet af a. Konkurs og b. Akkordforhandlinger i hvert Aar:

- a. 1901; 7, 1902: 3, 1903: 1, 1904: 0 og 1905: 3.
 b. 1901: 8, 1902: 2, 1903: 6, 1904: 1 og 1905: 2.

I foranstaaende Opgave under Nr. 7 er ikke medtaget Heftelser, hvis Thinglæsning er blevet fornyet overensstemmende med Lov af 6/3 1869, § 1, 2det Punktum.

Der har været afholdt:

i 1901	247	Udpantninger for Eiendomsskat til Beløb.	Kr. 6 580.00
-	- 1 124	«-» - Byskat	- 67 280.00
			----- Kr. 73 860.00
-	1902	216 «-» - Eiendomsskat	- 5 706.00
-	- 1 058	«-» - Byskat	- 71 927.00
			--- 77 633.00
-	1903	246 «-» - Eiendomsskat	- 6 470.00
-	- 1 112	«-» - Byskat	- 74 732.00
			----- - 81 202.00
-	1904	219 «-» - Eiendomsskat	- 5 739.00
-	- 1 102	«-» - Byskat	- 71 713.00
			- 77 452.00
-	1905	204 «-» - Eiendomsskat	- 5 787.00
-	- 1 181	«-» - Byskat	- 64 247.00
			- 70 034.00

Bykassens Gjæld var pr. 31/12 1905 Kr. 743 753.24
 Havnekassens - - - - - 122 342.68

Skatteprocenten har været:

for 1901	15.60614
1902	16.51251
- 1903	15.58565
- 1904	15.25753
- 1905	13.43728

Byens Budget udgjorde :

for 1901	Kr. 339200.00
- 1902	- 339 300.00
- 1903	- 347 470.00
- 1904	- 355 200.00
- 1905	- 353 400.00

	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.
i 1901	Kr. 9 875 800.00	Kr. 3 198 490.00	Kr. 1 321 865.00
- 1902	9 826 500.00	3 125 130.00	1 225 210.00
- 1903	10 192 600.00	3 283 500.00	1 366 595.00
- 1904	10 317 300.00	3 383 970.00	1 412 765.00
- 1905	10 196 900.00	3 927 055.00	1 600 745.00

Efter Opgave fra Stadsingeniøren er der i Femaarsperioden anvendt :

Til Udvidelse af Vandværksledningerne med Brandventiler og Stoppeventiler	Kr. 24 400.00
Brandtelegraf	11 600.00
Nyanskaffelser til Brandvæsenet	5 500.00
Udvidelse af Indlandets Vandbassin	6 300.00

Vedkommende Folkeskolen oplyses :

	1901.	1905.
1. Antal Lærere	19	19
2. -- Lærerinder	26	28
3. Undervisningsberettigede	1 940	1 985
4. Antal Børn, der fik Undervisning udenfor Folkeskolen	213	213
5. Gjennemsnitligt Elevantal	1 611	1 713
6. «Frivillig» Undervisning fik	121	125
7. Antal Klasser	55	57
8. Gjennemsnitsantal i Klasserne	29.3	31.8
9. Ugentlig Læsetid :	1901.	1905.
a. Lærere	36 Timer	36 Timer
b. Lærerinder	30 -	30 -
10. Laveste Løn for Lærere	1 200 Kr.	1 200 Kr.
Lærerinder	850 -	850 -
11. Høieste Løn for Lærere	2 000 -	2 000 -
Lærerinder	1 200	1 200 -

Af Byens 2 Arbejderforeninger havde pr. 31/12 1905 :

- Arbejderforeningen 364 Medlemmer, og dens Sygekasse har i Femaarsperioden udbetalt til: Sygebidrag, Medicin, Dødsbidrag. Lægehonorar : Kr. 2 777.20
Kr. 4 964.66, Kr. 2 510.00, Kr. 8 289.50.

2. Arbeidersamfundet 321 Medlemmer, og dets Sygekasse har i samme Tidsrum udbetalt henholdsvis: Kr. 2 276.00, Kr. 4 530.30, Kr. 2 010.00, Kr. 7 538.76.

De i sidste Beretning nævnte 4 Dødelader samt en Understøttelseskasse for og af Arbeidere har virket i her omhandlede Periode i Lighed med tidligere.

Ædruelighedstilstanden maa siges at have været god blandt Byens Befolkning - blandt den store Arbejderklasse ikke mindst.

Kristiansunds Magistrat, 29de Oktober 1910.

L. G. Aas.

Beretning

om Kjøbstaden M o l d e s økonomiske Tilstand i Femaaret 1901-1905.

1. H a n d e l.

Handelsvirksomheden paa Stedet staar omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaar. Dog synes Rørelsen noget livligere; den væsentligste Grund hertil er de nu i Molde oprettede faste, aarlige Heste- og Kreaturmarkeder i Forbindelse med Kvæg- og Hestestilling, der søges af en Mængde Mennesker ikke alene fra Romsdals Amt, men ogsaa fra andre Landsdele, og Anledningen benyttes da samtidig til Indkjøb af alle Slags Varer. Et efter Forholdene betydeligt Opsving fik Handelen her efter Aalesundsblanden i Begyndelsett af 1904, idet Indvannerne i den søndre Del af Amtet for en stor Del hentede sine Varer i Molde, som da var nærmeste By. Efterat Aalesund ved Udgangen af 1905 for ett væsentlig Del var gjenopbygget, er disse Kunder efterhaandeu gaaet tabt for Byen.

Turisttrafikken har ogsaa i sidste Femaar været meget stor. Flere af Byens Handlende driver væsentlig sine Forretninger med Turistet 5 af Byens Handlende har sine Forretninger aabne kun i Turisttiden.

Fiskeribedriften har heller ikke i dette Femaar været af nævneværdig Betydning. Det tidligere gjorde Forsøk paa Eksport af Sild og Fisk i iset Tilstand fik imidlertid noget Opsving ved den i 1902 startet større Handelsforretning paa Stedet, som for egen Regning drev Fiske med flere Dampskibe. Særlig var Eksporten af iset Sild betydelig, idet Selskabet ogsaa kjøbte endel Sild af Fiskere ude i Distrikterne. Som Følge af uheldige Spekulationer blev dog Selskabet i 1904 nødt til at slutte Bedriften. I 1901 blev Aktieselskabet Molde Havfiske-selskab stiftet i den Hensigt at eksportere Sild og Fisk. Nogen nævneværdig Eksport har imidlertid ikke fundet Sted, idet Selskabet har solgt sine opfiskede Produkter til Nabobyerne, Kristiansund N. og Aalesund. Ved Femaarets Udløb var saaledes Eksporten af disse Varer igjen omtrent ophørt.

Den tidligere paabegyndte Eksport af Smør har ogsaa i dette Femaar vist sig at være i Fremgang, saa at Smør nu vistnok maa regnes for Byens vigtigste Eksportartikel. Det tilvirkes i de omliggende Landdistrikter og føres ind til Byen for at forsendes med Dampskib til England. Som Eksportartikel maa ligeledes nævnes Fiskeguano, der fabrikeres i en herværende Fabrik. Det eksporterede Kvantum har været omtrent det samme som i forrige Femaar. Den i forrige Femaar paabegyndte Eksport af Pindestole og andre Møbler fra en i Byens Nærhed opført Fabrik, der har Kontor og Lager i Byen, har i Femaaret gjort et saa stort Fremskridt, at Eksporten maa siges at være betydelig.

Efter Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret udført:

A a r	Smør.	Sild, saltet.	Sild, fersk	Guano.	Anden Vare. (Hellefisk.)
	Kg.	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.
1901	119 280	1 562	1 250	246 500	30 700
1902	104 700	1 224	37 850	633 000	40 130
1903	80 150	1 326	67 950	566 500	92 810
1904	81 650			317 500	3 330
1905	80 350	299		297 500	

Importartiklerne har væsentlig været de samme som tidligere, nemlig: Mel, Korn, Hamp, Kul, Jern, Malt, Vin, Brændevin samt Kolonial- og Manufakturvarer. De fleste af disse Artikler hentes fra indenlandske Steder, især fra Kristiania og Bergen.

Efter Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret indført:

A a r.	Uldvarer.	Brændevin:				M a l t .	Kul.
		Sukker.	paa		Vin paa		
			Fustager.	Flasker.			
	Kg.	Kg.	Kg.	Liter.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	3 035	8 360	8 315	283	3 240	23 200	25 090
1902..	2 971	2 390	9 615	135	3 030	25 300	38 090
1903 .	2 082	12 650	6 215	142	3 310	26 400	30 086
1904 . .	11 306	10 220	7 282	56	3 320	28 800	30 833
1905 .	8 025	8 652	9 499		2 629	18 990	35 093

Byens Toldintrader har udgjort :

for Budgetaaret 1901-1902	Kr. 42 856.00
- « - 1902-1903	- 48 143.00
- « - 1903-1904	- 42 974.00
- « - 1904-1905	- 61 697.00
- « - 1905-1906	- 67 311.00

Ved Femaarets Udgang havde 90 Personer Borgerskab som Handlende i Byen, heri indbefattet handelsberettigede Kvinder. Af det nænte Antal havde 24 forenet Handels- og Haandværksborgerskab. I Femaaret har 5 Firmaer gjort Konkurs.

Molde Handelsforening, stiftet i 1856, talte ved Femaarets Udgang 22 Medlemmer.

2. Fiskeri.

Fra selve Byen foregaar intet nævneværdigt Fiske. I Lighed med tidligere søger enkelte af Byens Indvaanere under de aarlige Fiskerier Beskæftigelse i Romsdal og Søndmør. Et af de mindre Fiskevær i Romsdal tilhører en af Byens Forretningsmænd.

3. Skibsfart.

Byen eier ingen Skibe i oversjøisk Fart. Varetransporten til og fra Byen foregaar som tidligere saagodtsom udelukkende med de rutegaaende Kystdampskibe og af 3 mindre Dampskibe, som er hjemmehørende her i Byen og som anvendes i Lokalruterne paa de romsdalske Fjorde. Paa disse Lokaldampskibe er foruden Førerne employeret ialt 2 Styrmand, 3 Maskinister, 4 Fyrbødere og 6 Matroser. Lønnen pr. Maaned har i Femaaret været for Førerne Kr. 150,00, for Styrmand Kr. 90,00, for Maskinister Kr. 133,00, for Fyrbødere Kr. 65,00 og for Matroser Kr. 60,00 á 70,00.

4. Haandværksdriften

har ogsaa i dette Femaar lidt under den stadig tiltagende Konkurrence med Kjøbmænd, der indfører færdige Artikler til Salg. Særlig gjælder dette Skotøi og færdigsyede Herreklæder. En større Forretning til Forarbeidelse af Herreklæder flyttede hertil fra Aalesuud i Begyndelsen af 1904 og beskæftigede ca. 40 Mand. Denne Bedrift flyttede dog tilbage til Aalesnnd ved Udgangen af 1905.

I Lighed med tidligere har Smede og Bundtmagere betydelig Omsætning i Landdistrikterne. Ved Femaarets Udgang udøvede 74 Personer Haandværksborgerskab. Gjennemsnitlig har Svendelønnen paa egen Kost pr. Dag udgjort: for Bagere, Bundtmagere, Sadelmagere, Murere, Tømmermænd, Malere og Bogbindere Kr. 3,00, Smede, Slagtere og Snedkere Kr. 2,75, Blikkenslagere, Farvere, Rebslagere, Skomagere og Skræddere Kr. 2,60 og Bryggeriarbejdere og Møllere Kr. 2,00.

Ved Byens Folkeskole er der ikke længer nogen fast Haandgjerningsskole, men er Haandgjerning indgaaet som et fast Led i Undervisningen for Piger og Sløjd for Gutter.

Byens offentlige Tegneskole, der underholdes med Statsbidrag, har i Lighed med tidligere havt 2 Lærere. Der har i hvert Vinterhalvaar været undervist 6 Timer ugentlig i Frihaandstegning og 4 Timer ugentlig i Konstruktionstegning. Gjennemsnitlig har 26 Elever i hvert Halvaar deltaget i Undervisningen i Frihaandstegning. Af Eleverne var 15 Haandværkslærlinge og 11 Andre. Under-

visningen i Konstruktionstegning har gennemsnitlig været besøgt af 22 Elever, hvoraf 5 Haandværkere og Resten Elever af Folke- og Middelskolen.

5, F a b r i k d r i f t.

Af industrielle Anlæg har i Femaaret været i Virksomhed 1 Guanomølle, 1 Ølbryggeri, 1 Garveri, 1 Reberbane, 1 Meieri, 2 Farverier, hvoraf det ene nu drives med Dampkraft, 2 Mineralvandfabriker, hvoraf den ene er nyanlagt i Femaaret. Den i Byens Nærhed tidligere drevne Fyrstikfabrik er i Femaaret omdannet til Tændstikfabrik med Kontor i Byen. Fabriken drives væsentlig med Arbeidere fra Molde.

Paa Guanomøllen er tilvirket gennemsnitlig aarlig 3 800 Sække Fiskeguano, hvoraf Størsteparten er udført til Hamburg. Raaproduktet indkøbes væsentlig fra Aalesund, Søndmør og Romsdal. Fabriken er i Virksomhed hvert Aar fra April til Nytaar og beskæftiger 10 á 12 Mand.

Paa Bryggeriet er hygget gennemsnitlig 1 300 Hl, bayersk Øl aarlig med hovedsagelig Marked i Molde, Romsdalen og Kristiansund N. Ved Bryggeriet er fast beskæftiget 4 Mand.

Mineralvandfabrikerne har i 1905 produceret 85 000 Flasker til en samlet Værdi af ca. Kr. 6 375.00. Fabrikerne har Marked i Molde og Romsdals-distrikterne.

Paa Meieriet, der drives med Dampkraft, har i Femaaret været indveiet gennemsnitlig 165 654 Kg. Melk aarlig fra de omliggende Gaarde. Heraf er produceret gennemsnitlig 1 124 Kg. Smør aarlig. Resten er solgt som Melk og Fløde. Paa Grund af daarligt Foderaar i 1901, 1902 og 1903 gik Melkemængden meget, tilbage, men fik i 1904 og 1905 betydelig Opsving igjen paa Grund af bedre Foderaar. Meieriet beskæftiger 1 Mand og 2 Kvinder. Endvidere er i Femaaret oprettet et Melkeudsalg af endel omkring Byen boende Gaardbrugere. Den aarlige Omsætning har været ca. 109 500 Kg. Melk.

Tændstikfabriken har i 1905 solgt 298 080 Pakker á 10 Æsker i hver Pakke. De største Markeder er paa Nordland. Fabriken, som er i Drift hele Aaret, sysselsætter ca. 30 Arbeidere, væsentlig Kvinder samt endel Gutter.

6. B e r g v æ r k s d r i f t

findes ikke i Molde.

7. S k i b s b y g g e r i

Siden 1900 har der i Byen været drevet et mindre Værft til Bygning og Reparation af Fiskekuttere og Motorbaade. Ved Værftet har 5 Mand stadig været beskæftiget.

Endvidere er i Byens umiddelbare Nærhed i Femaaret anlagt et nyt større Værft, ligeledes til Bygning og Reparation af Fiskekuttere og Motorbaade, og hvorved er beskæftiget ca. 25 Mand hele Aaret. Fartøjerne arbeides udelukkende til Fiskere paa Søndmør og i Romsdalen.

8. J o r d b r u g

har som tidligere været drevet paa de inden Byen liggende Jorde. Der har væsentlig været drevet Høavling, mindre derimod med Dyrkning af Korn og Poteter. Af Høet er det meste bleven brugt til Brugernes Besætninger. Melkepriserne er ogsaa i detta Femaar steget noget; det samme er ligeledes Tilfældet med Smørpriserne paa Grund af den tiltagende Eksport. Endvidere er Frugt og Haveprodukter i høi Pris, da de for en væsentlig Del maa indføres.

Ved Udgangen af Femaaret fandtes der i Byen 18 Heste, 60 Stykker Storfæ og 4 Faar.

Hvert Aar afholdes her Kvægudstilling samt Hestemarked med Udstilling.

9 A f s t ø r r e k o m m u n a l e F o r a n s t a l t n i n g e r

kan nævnes, at der i Femaaret er bygget ny tidsmæssig Skolebygning med tilhørende Gymnastik- og Sløjdlokale for Byens Folke- og Middelskole. I en Del af Kjælderetagen er anbragt Skole- og Folkebad. Skolebygningerne er brandtakseret for Kr. 104 750.00 Af Havnevæsenet er der ligeledes i Femaaret opført et nyt Ekspeditionslokale paa Torvet, hvilket for det meste benyttes til Fjordtrafikken.

Siden 1904 har Byen haft egen Stadsingeniør, under hvem tillige Brandvæsenet er henlagt. Det faste Brandkorps bestaa som tidligere af 1 Brandmester og 4 Brandmandskaber, der skiftevis 2 og 2 holder Vagt paa Brandstationen og patruljerer som Politivagt i Gaderne om Natten.

Gadelygternes Antal var ved Udgangen af Femaaret 42 Stkr. Der arbeides for Tiden med at søge den gamle Gadebelysning ombyttet med elektrisk Lysanlæg, i hvilken Anledning der er nedsat en Komité til at forberede Sagen og fremkomme med et samlet Omkostningsoverslag. Endel Midler hertil er afsat af Byens Brændevinssamlag.

10. F o r s k j e l l i g e B e m e r k n i n g e r .

Molde Arbejderforening, der er stiftet 1861, talte ved Udgangen af Femaaret 125 Medlemmer, Foreningens Formue udgjorde Kr. 4 850.00, ligesom den eiede et Bibliothek paa 2 500 Bind. Foreningens Pensionsfond var ved samme Tid Kr. 24 100.00, ved Hjælp af hvilket Foreningen har været, istand til at yde 20 Medlemmer en aarlig Pension for hver stor Kr. 52.35. I Femaaret er desuden ydet Medlemmerne et samlet Bidrag som Hjælp i Sygdomstilfælde af Kr. 420.00 og et Bidrag til Begravelse Kr. 640.00.

Molde Haandværkeres Sparekasse havde ved Femaarets Udgang en Forvaltningskapital stor Kr. 380 609.00, og en egen Formue af Kr. 37 456.00.

Molde Sparebank, der er oprettet, i 1838, havde ved samme Tid en Forvaltningskapital af Kr. 2 903 947.00 og en egen Formue af Kr. 335 783.00. Banken yder hvert Aar Bidrag til forskellige Øiemed i Byen og i Landdistriktet.

Romsdalske Vexel- og Landmandsbank, der er oprettet 1899, havde ligeledes ved samme Tid en Forvaltningskapital af Kr. 970 254.00 og en egen

Formue av Kr. 155 000.00. Totalomsætningen i 1905 var Kr. 14 064 684.00. Banken havde i samme Aar et Nettooverskud av Kr. 16 350.00.

Selskabet for Molde Bys Vel, der er stiftet i 1842 og virker for Byens Forskjønnelse, havde ved Udgangen av 1905 72 Medlemmer og en Formue af Kr. 27 981.92 foruden Udstillingspladsen med Bygninger og et Sjøbadehus. Den tidligere Plan om Oprettelsen af en ny Badeanstalt er nu opgivet paa Grund af det i Skolebygningens Kjælderetage oprettede Folkebad. Selskabets Virksomhed har i Femaaret foruden Driften af Sjøbadehuset væsentlig omfattet Skogplantning samt Planering og Oppudsning af Byens Park (Rekneshaugen).

Reknes Sanatorium for Tuberkuløse, oprettet 1897, har i Femaaret gennemsnitlig behandlet, 291 Patienter aarlig.

Paa Romsdals Amtssygehus har der i Femaaret gennemsnitlig været behandlet 175 Patienter.

Paa Molde Fattighus havde ved Femaarets Udløb 17 Fattige fri Bolig.

Det samlede Antal Øl- og Vinrettigheder var ved Femaarets Udgang 10, hvoraf 4 almindelige Ølrettigheder. Af disse benytter Molde Brændevinssamlag 2. Samlaget havde i 1905 en Totalomsætning paa Brændevinsafdelingen stor Kr. 202 250.54, og paa Øl- og Vinafdelingen Kr. 12 911.35, med et Overskud stort henholdsvis Kr. 36 414.78 og Kr. 2 766.69. Af Overskudet uddeles aarlig endel i veldædige Øiemed. Ædruelighedstilstanden har været god.

I Byen virker de tidligere «Molde og Omegns Totalafholdsforening», Goodtemplarlogerne «Broderkjæden» og «Uræd» samt Kvindeforeningen «Det hvide Baand».

Tilstrømningen af Turister har ogsaa i dette Femaar været meget stor. Den største Turisttrafik foregaar med de udenlandske Turistskibe, som gaar indom en Flerhed af Byer og Fjorde paa Vestlandet. Som Følge deraf bliver Turisternes Ophold paa Stedet gennemgaaende kortvarigt. Foruden 2 større Hoteller har Byen 5 Pensionater, der om Sommeren optages af Turister. Molde og Romsdals Turistforening havde i Aaret 1905 23 Medlemmer. Den aarlige Kontingent er Kr. 2.00, for livsvarige Medlemmer Kr. 25.00. Foreningen har hvert Aar havt Bidrag af Molde Sparebank.

Byen har 3 Aviser, nemlig: «Romsdals Budstikke», «Romsdals Tidende» og «Molde Annonceblad», der samtlige udkommer 2 Gange ugentlig.

Byen har følgende Legater og Understøttelsesfond:

- a. Madame Karen Brun Schjelderups Legat, oprettet 1789, til Skole for fattige Børn i Molde, hvoraf Renterne tilfalder Folkeskolens Lærere. Kapital Kr. 1 600.00.
- b. Legatet «Aas's Gave», oprettet 1841, hvoraf Renterne uddeles til Husarme af Borgerklassen, til Kirken og til Molde Byselskab. Kapital Kr. 12 000.00.
- c. Amtmand Krohgs Legat, oprettet 1842, hvoraf Renterne uddeles til en trængende og værdig Elev af Molde høiere Almenskole. Kapital Kr. 1 350.00.
- d. Euphrosyne Meyers Legat, oprettet 1856, til Fordel for Trængende af Borgerklassen. Kapital Kr. 1 600.00.

- e. Student Tønnes Gjendems Legat, oprettet 1889, hvoraf Renterne uddeles til Trængende og Husarme. Kapital Kr. 12 000.00.
- f. Toldbetjent C. F. Haagensens og hustrus legat, oprettet 1882, hvoraf Renterne uddeles til trængende Kvinder af den bedre Samfundsklasse. Kapital Kr. 2 000.00.
- g. Understøttelsesfondet for Molde Bys Brandkorps, oprettet i Henhold til Brandanordningen af 1767 af de ved Byens Brandvæsen faldende Bøder. Kapital Kr. 1 300.00.
11. Konsul B. M. Widths legat, oprettet 1896, hvoraf Renterne uddeles til værdige næringsdrivende Borgere Kapital Kr. 30 000.00.
- i. Konsul B. M. Widths Legat til Molde Middelskole, oprettet 1896, hvoraf Renterne anvendes til Fripladse paa Skolen. Kapital Kr. 4 000.00.
- j. Marie Widths Legat, oprettet 1896, der forvaltes af «Foreningen for Syge og Husarme» i Molde. Kapital Kr. 4 000.00.

11. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Byens økonomiske Forhold ansees i sin Almindelighed for gode. Priserne paa Levnetsmidler er ogsaa i dette Femaar steget. saa at Stedet, nu ikke er noget billigt Levested. Stigningen gjælder væsentlig Kjød, fersk Fisk, Smør og Melk.

Ved den i 1900 afholdte Folketælling havde Byen 1 689 Indbyggere.

I Aaret 1905 var Skatteydernes Antal 538 og den antagne Formue og Indtægt henholdsvis Kr. 1 790 100.00 og Kr. 646 050.00 mod Kr. 1 579 500.00 og Kr. 512 050.00 i 1900. Byskatten udgjorde i 1905 Kr. 38 464.27 mod Kr. 31 060.92 i 1900,

Til Skolevæsenet, var i 1905 bevilget Kr. 21 450.00 og til Fattigvæsenet Kr. 7 500.00.

Byens Gjæld var ved Udgangen af Femaaret Kr. 170 590.00, hvoraf falder paa Havnekassen Kr. 27 500.00.

I Landets almindelige Brandforsikrings-Indretning var ved Udgangen af Femaaret forsikret 279 Bygninger med en samlet Forsikringssum af Kr. 2 917 240.00.

I Femuaret er:

Afhændet 72 faste Eiendomme til samlet Beløb..	Kr. 331 905.00
Thinglæst 282 Panteheftelser « --- «-	« 782 318.00
Aflæst 122 Panteheftelser « - « - -	« 554 405.00
Afholdt 14 Tvangsanktioner over fast Gods til samlet Beløb. . .	« 150 920.00
16 -«- « Løsøre til samlet Beløb . . .	« 30 392.00
- 42 Eksekutioner i « « - « -	« 62 791.00
-- 1 421 Udpanninger - « « -«-	« 45 040.00

Molde Magistrat, 8de Oktober 1906.

Diderik Petersen.

Kjøbstaden Aalesund.

Beretningen om Kjøbstaden Aalesunds økonomiske Tilstand i Femaaret, 1901-1905 har det paa Grund af Aalesunds Brand 23 Januar 1904 vist sig ugjærligt at afgive paa fyldestgjørende Maade. Ved Branden gik saa meget tabt saavel af offentlige, kommunale som private Arkiver, at det viste sig omtrent umuligt at skaffe sig de vanlige Oplysninger og statistiske Opgaver. Magistratskontorets Overlæsselse i det paa Branden følgende Femaar har desuden gjort det umuligt at afse Tid til at søge de Oplysninger, som efter Branden var tilgængelige i betimelig Tid. Med Samtykke af Det statistiske Centralbureau vil derfor i Femaarsberetningen for 1906 - 1910 meddeles saadanne økonomiske Oplysninger for 1901- 1905, som kan skaffes tilveie.

Aalesunds Magistrat i Mai 1911.

Anton J. Rønneberg.
